

İlkokul

4

İNSAN HAKLARI, YURTTAŞLIK VE DEMOKRASİ

YAZARLAR

Dr. NALAN ALTAY
SUNA AY
ZEYNEP ÖZGE ERTEK
HALİL POLAT
EMİNE SELMANOĞLU
HASAN YALÇIN

DEVLET KİTAPLARI

İKİNCİ BASKI

....., 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI: 6814
DERS KİTAPLARI DİZİSİ: 1805

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

Editör

Doç. Dr. BEYHAN ZABUN

Dil Uzmanı

Erkan ŞAHİN

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Çetin TORAMAN

Rehberlik Uzmanı

Şenay BALTÜRK

Görsel Tasarım

Hakan Ergün YURTTAŞ

ISBN 978-975-11-4663-2

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 10444088 sayılı yazısı ile ikinci defa 1.364.438 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

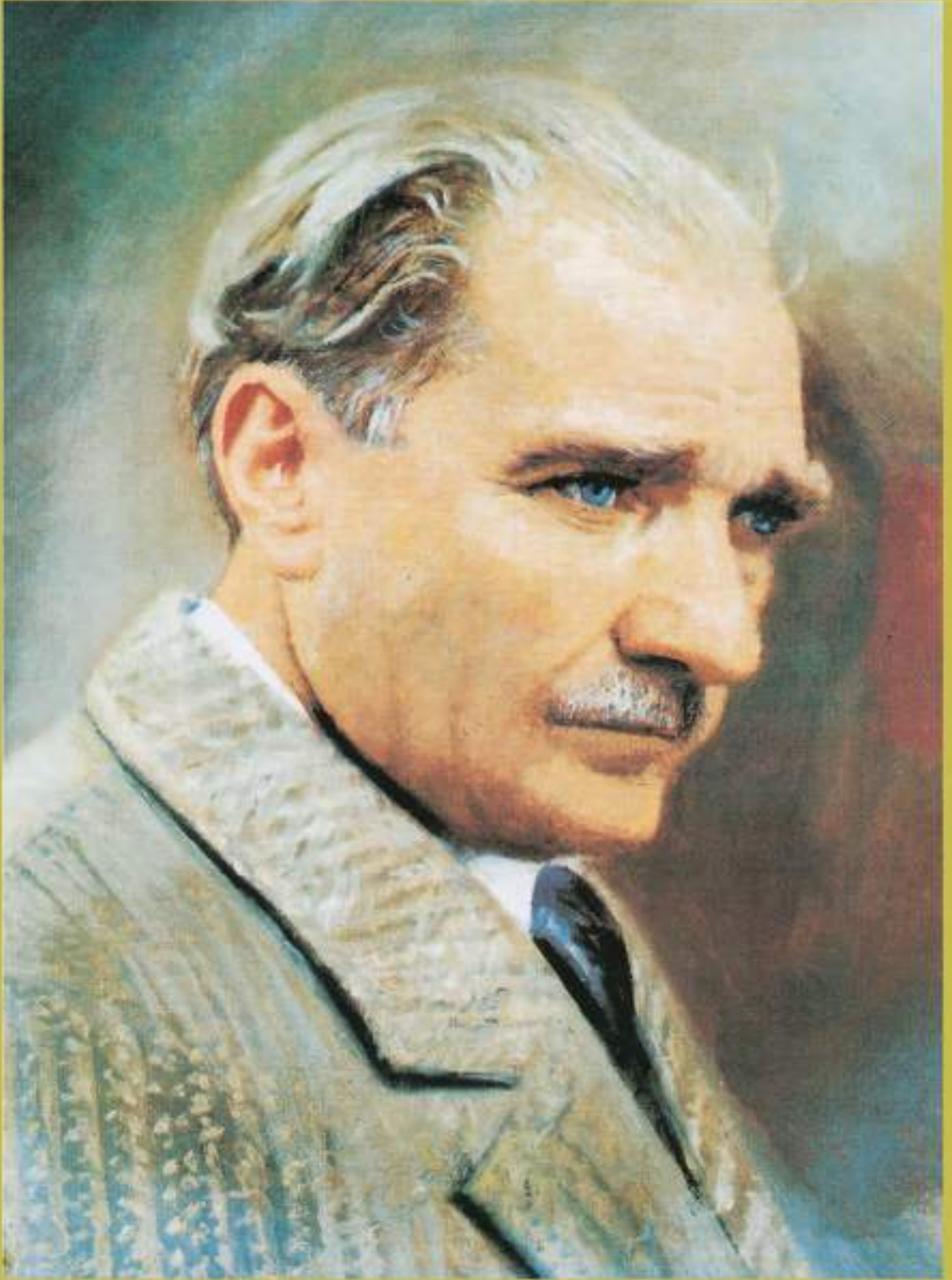
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsaît bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE: İNSAN OLMAK 10-23

İnsan Olmak	12
Doğuştan Gelen Haklarımız	14
Haklarım	16
Çocukluk ve Yetişkinlik	18
Yapalım Öğrenelim	20

2. ÜNİTE: HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK 24-43

Hak, Özgürlük ve Sorumluluk	26
İnsan Olmanın Sorumluluğu	28
Hak ve Özgürlüklerin Kullanılması.....	30
Hak ve Özgürlük İhlali.....	32
Hak Arayışı.....	34
Hak ve Özgürlüklere Saygı	36
Birlikte Yaşama Kültürü	38
Yapalım Öğrenelim	40

3. ÜNİTE: ADALET VE EŞİTLİK 44-59

Farklılıklara Saygı	46
Adalet ve Eşitlik.....	48
İnsanlar Eşittir.....	50
Adalet ve Eşitlik Sağlanmalı	52
Adil Davranılmazsa.....	54
Yapalım Öğrenelim	56

4. ÜNİTE: UZLAŞI 60-73

Anlaşmazlıkların Nedenleri.....	62
Uzlaş Gerektiren ve Gerektirmeyen Durumlar	64
Uzlaş Yolları	66
Anlaşmazlık ve Uzlaş	68
Yapalım Öğrenelim	70

5. ÜNİTE: KURALLAR 74-87

Kurallar.....	76
Kurallar ve Özgürlükler	78
Kurallar ve Toplumsal Ahenk	80
Kurallara Uyarım	82
Yapalım Öğrenelim	84

6. ÜNİTE: BİRLİKTE YAŞAMA28-103

Yurdumuz	90
Düzenleyici Kurumlar	92
Devletin Sorumlulukları	94
Yurttaş Olmanın Sorumlulukları	96
Birlikte Yaşama Kültürü	98
Yapalım Öğrenelim	100

CEVAP ANAHTARI	104
----------------------	-----

SÖZLÜK	106
--------------	-----

KAYNAKÇA	110
----------------	-----

TÜRKİYE HARİTASI	112
------------------------	-----

KİTABIMIZI TANIYALIM

Ünite numarası

Konu başlığı

Ünite rengi

2. ÜNİTE

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE SAYGI

Hazırlık Çalışmaları

1. Bu resimdeki hatalı davranış nedir?
2. Resimde hangi öğrenciler başkalarının haklarına saygı göstermiyor? Bu öğrencilerin davranışları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Hazırlık çalışmaları

Günlük yaşamımızda zaman zaman hak ve özgürlüklerimizin ihlal edildiği durumlar yaşarız. Kendimiz de bazen bunu yapabiliriz. Örneğin, sırada bekleyen arkadaşımızın önüne geçmeye çalışmak, başkalarının eşyalarını izinsiz kullanmak, sınıfta söz alan arkadaşımızın sözünü kesmek onların haklarını ihlal etmektir.

Hak ve özgürlüklerimizi kullanırken başkalarının da hakları olduğunu unutmamalıyız. Kendimize gösterilmesini beklediğimiz saygıyı biz de başkalarına göstermeliyiz.

Konu içeriği

Sayfa numarası

36

KİTABIMIZI TANIYALIM

Etkinlik bölümü

Ünite ismi

HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

Etkinlik

Bir arkadaşınız tarafından günlüğünüzün izinsiz okunduğunu fark ettiniz. Ne hissedersiniz?

Böyle bir durumda hangi hakkınız ihlal edilmiş olur? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Siz böyle bir davranışta bulundunuz mu?

Etkinlik

1. Sınıfta size yapılmasından rahatsızlık duyduğunuz bir davranış belirleyiniz.
2. Bu davranışları yazı tahtasına yazınız (ortak olan davranışları bir kez yazınız).
3. Bu davranışları nasıl ortadan kaldırılabileceğinizi tartışınız.
4. Belirlediğiniz çözüm önerilerini "BİRBİRİMİZE SAYGILIYIZ" başlığı altında yazarak sınıf panosuna asınız.

Değerlendirme Çalışmaları

"Hak ve özgürlüklerimizi sınırlandıran tek şey başka insanların hak ve özgürlükleridir." sözünü açıklayınız.

Sonraki Konuya Hazırlık

Cumhuriyet nedir? Araştırınız.

Değerlendirme çalışmaları

Sonraki konuya hazırlık

1. ÜNİTE İNSAN OLMAK

Hazırlık Çalışmaları

HACİVAT İLE KARAGÖZ

HACİVAT: Karagöz'üm, Karagöz'üm nerelerdesin?

KARAGÖZ: Görmüyor musun? Buradayım ya işte!

HACİVAT: Bunca zamandır ne yapıyordun?

KARAGÖZ: Acıktım yemek yapıyordum.

HACİVAT: Onu demedim Karagöz'üm, ne zamandır görüşemiyoruz.

KARAGÖZ: Güreşemiyor muyuz?

HACİVAT: Ne güreşi Karagöz'üm? Anlat, görüşmeyeli neler yaptın?

KARAGÖZ: Dedim ya, acıktım yemek yaptım.

HACİVAT: Karagöz'üm, onu demedim.

KARAGÖZ: Anlamadım, neyi yemedin?

HACİVAT: İşin gücün yiyip içmek.

KARAGÖZ: İnsan dediğin yer, içer Hacı Cavcav.

HACİVAT: Sadece yiyip içmeyi mi bilirsin sen?

KARAGÖZ: Yemek de yaparım dedim ya! Yanına da ayran.

HACİVAT: Anlayıp düşünerek konuşsan.

KARAGÖZ: Yemek yaparken düşündüm, biber mi koysam?

HACİVAT: Ne güzel olmuş düşünmen.

KARAGÖZ: Yok, yemek yaparken üşenmem.

HACİVAT: Allah iyiliğini versin.

KARAGÖZ: Bize gelirsen sen de yersin.

HACİVAT: Ah, Karagöz'üm ah! Anlaşamadık yine. Haydi, sen evine ben evime...

(Dr. Nalan ALTAY, Suna AY, Zeynep Özge ERTEK, Halil POLAT, Emine SELMANOĞLU, Hasan YALÇIN)

“Hacivat ile Karagöz” metninde insanın hangi özelliklerine dikkat çekilmiştir? Anlatınız.

İnsan; diğer canlılar gibi çoğalır, solunum yapar, beslenir, büyür, hareket eder, yaşlanır ve ölür. Ancak insanı diğer canlılardan ayıran özellikler de vardır.

İnsanı diğer canlılardan ayıran özellikler şunlardır:

İnsan
düşünen bir
canlıdır.

- Anlar, akıl yürütür ve uygun çıkarımlarda bulunur.
- Araç gereç yapar, bunları kullanıp geliştirir. Teknoloji üretir.
- Konuşur, sorgular ve fikir üretir.
- Bilgi ve beceriler edinir, bunları diğer insanlara öğretir.
- Karşılaştığı sorunlara çözümler üretir.

İnsan
sosyal bir
canlıdır.

- Diğer insanlarla bir arada yaşama, sevme, sevilme, kabul görme gibi ihtiyaçlar duyar.
- Korunma, barınma ve kurallara uyma gibi gereksinimlerini karşılamak ister.
- Kültürel değerler üretir.

İnsan
duyguları
olan bir
canlıdır.

- Mutluluk, neşe ve üzüntü gibi duygulara sahiptir.
- Sanat, estetik gibi değerler üretir.

Etkinlik

İnsanı diğer canlılardan ayıran başka hangi özellikler biliyorsunuz? Söyleyiniz.

Bireysel ve toplumsal yaşamında; diğer insanların haklarını gözetmek, iyiye yönelmek, adil ve eşit davranmak insanları erdemli yapan özelliklerdendir. Bu özelliklerin yanı sıra karşılıklı sevgi ve saygı, anlayışlı olma, yardımlaşma, dayanışma, vefa, duyarlılık gibi değerler de insanı insan yapan nitelikler arasında yer almaktadır.

Değerlendirme Çalışmaları

1. İnsanın diğer canlılarla ortak özellikleri nelerdir?
2. İnsanı insan yapan nitelikleri açıklayınız.

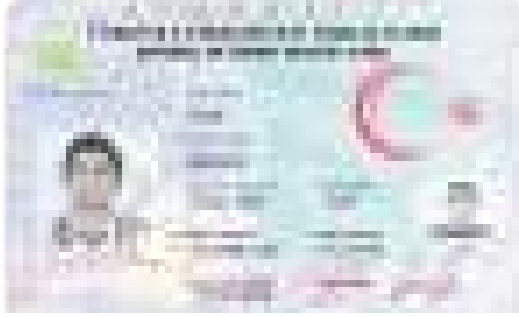
Sonraki Konuya Hazırlık

Kimlik kartınızı inceleyiniz.

DOĞUŞTAN GELEN HAKLARIMIZ

Hazırlık Çalışmaları

1. Kimlik kartı kimlere verilir?
2. Aşağıdaki kimlik kartını inceleyiniz.
3. Kimlik kartında hangi bilgilere yer verilmiştir? Söyleyiniz.

Her insanın doğuştan gelen hakları vardır. Başkalarının yaşama şekline müdahale etmeden kendi yaşamımıza yön verme özgürlüğüne **hak** denir. Haklarımız devlet tarafından anayasayla güvence altına alınmıştır. Bu yüzden bunlar temel hak olarak nitelendirilir. Temel haklarımızın özellikleri: vazgeçilmez, devredilmez ve dokunulmaz olmasıdır. Bu haklar insan onurunu güvence altına alır.

Temel haklara sahip olmanın hiçbir şartı ve sınırlaması yoktur. Tüm insanlar herhangi bir ayırım (din, dil, ırk, cinsiyet, yurttaşlık vb.) gözetilmeksizin yalnızca insan oldukları için temel haklara sahiptir.

Etkinlik

Aşağıda verilen tanımlar ile tanımlara karşılık gelen hakları eşleştiriniz.

1. Herkes özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.
2. Herkes düşünce ve kanaatlerini açıklama hakkına sahiptir.
3. Herkes din ve vicdan özgürlüğüne sahiptir.
4. Herkes sağlık hizmetlerinden eşit bir şekilde yararlanma hakkına sahiptir.
5. Herkesin yaşama ve varlığını geliştirme hakkı vardır. Hiç kimseye insan onuruyla bağdaşmayacak kötü davranışta bulunulamaz.

- ☐ Kişi dokunulmazlığı hakkı
- ☐ Sağlık hakkı
- ☐ Düşünce ve ifade özgürlüğü
- ☐ Özel yaşamın gizliliği
- ☐ Din ve vicdan özgürlüğü hakkı

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin ilk maddesi, "Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdan sahibidirler ve birbirlerine karşı kardeşlik zihniyetiyle hareket etmelidir." der.

Değerlendirme Çalışmaları

Temel haklarımızın özelliklerini noktalı yerlere yazınız.

.....

Temel Haklarımız

.....

.....

Sonraki Konuya Hazırlık

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme hakkında bilgi edininiz.

HAKLARIM

Hazırlık Çalışmaları

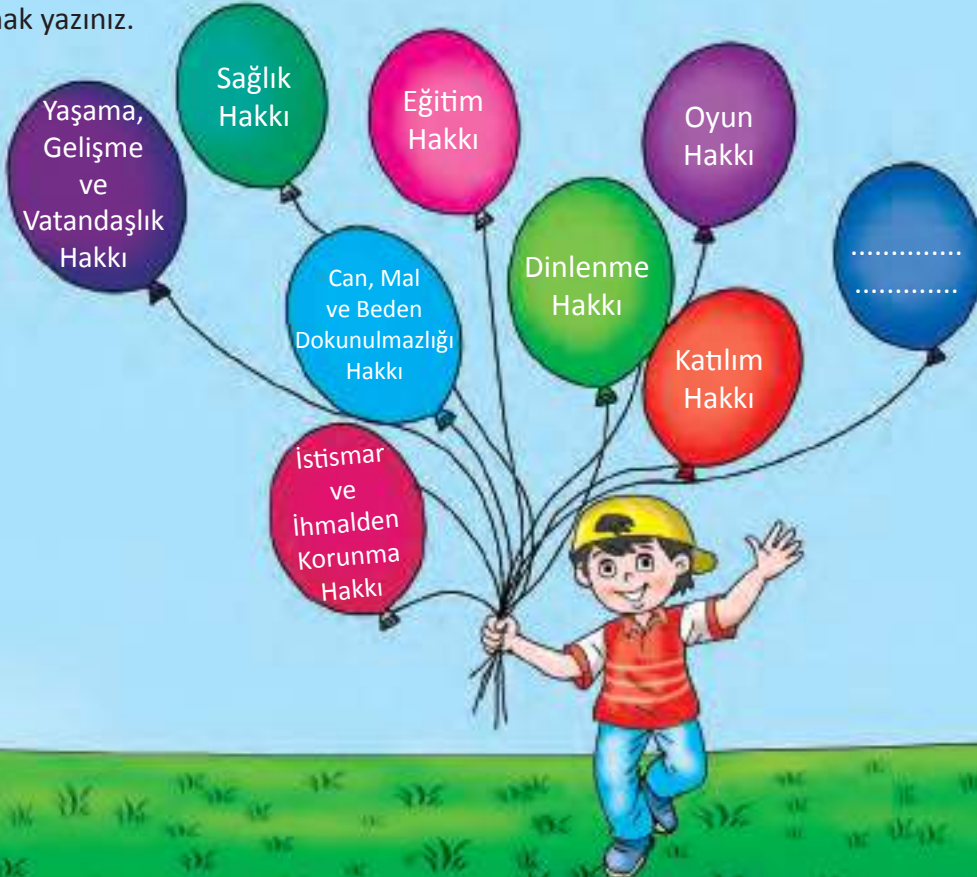
Aşağıdaki örneği inceleyiniz. Siz hangi haklardan nasıl yararlanıyorsunuz? Açıklayınız.

Çocuklar bedensel ve zihinsel bakımdan özel güvence ve korunmaya ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 20 Kasım 1989'da **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**'yi kabul etmiştir. Bu sözleşmeye göre on sekiz yaşına kadar her insan çocuk kabul edilir ve aşağıda belirtilen çocuk haklarına sahiptir. Devletimiz de sözleşmeyi imzalayan taraf ülkelerden biridir.

Etkinlik

Balonlar üzerindeki çocuk haklarını inceleyiniz. Siz de boş balona olmasını istediğiniz bir hak yazınız.

Etkinlik

1. Aşağıdaki şiirde hangi çocuk haklarına dikkat çekilmiştir? Anlatınız.

ÖZGE’NİN HİKÂYESİ

Benim bir hikâyem var,
Hikâyemde haklarım.
On sekiz yaşından küçüğüm,
Çocuğum ben canlarım.

Çocuk hakları önemli,
Üzerinde dur, düşün.
Yaşam, sağlık, eğitim,
Bunlar vazgeçilmezim.

Vücudum bana özel,
Yalnızca bana ait.
Bedenim çok değerli,
Sadece benim sahip.

Çocuktur deyip geçme,
Haklarımı bilirim.
Beslenme, oyun, dinlenme,
Ben bunlarla büyürüm.

(Dr. Nalan ALTAY, Suna AY, Zeynep Özge ERTEK,
Halil POLAT, Emine SELMANOĞLU, Hasan YALÇIN)

2. Arkadaşlarınızla birlikte “Özge’nin Hikâyesi” şiirini ritim eşliğinde okuyunuz.

3. Aşağıdaki tabloyu kendi yaşantınızdan örnekler vererek doldurunuz.

Haklarım

○ _____

○ _____

○ _____

Haklarımı Nasıl Kullanırım

○ _____

○ _____

○ _____

Değerlendirme Çalışmaları

Yandaki görsel hangi hakkımızı ifade etmektedir? Yazınız.

**BANA
DOKUNMA**

ÇOCUKLUK VE YETİŞKİNLİK

Hazırlık Çalışmaları

Ailenizde bir karar alınırken nasıl katkı sağlıyorsunuz? Anlatınız.

İnsan hayatı bebeklik, çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinden oluşur. Hak, özgürlük, sorumluluk ve görevlerimiz yaşadığımız bu dönemlere göre farklılık gösterir. Yetişkin bir insan kendi kararlarını alabilir ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilir. Ancak çocuklar bazı konularda yetişkinlerin desteğine ve yardımına ihtiyaç duyarlar.

Etkinlik

1. Şiirin her dördlüğüne uygun başlık yazınız.
2. Dörtlükler ile ilgili resimleri eşleştiriniz.
3. Şiirde bebeğin, çocuğun ve yetişkinin sorumlulukları nasıl anlatılmıştır? Açıklayınız.

.....
Sorumluluğum yok benim.
Süt içmek isterim.
Temizlik ve bakımımı,
Büyüklerimden beklerim.

1

.....
Bu günün küçüğüyüm,
Yarının büyüğü.
Ben okula başladım,
Sorumluluklarım var, anladım.

2

.....
Sorumluluğum çok benim,
Faydalı olmak isterim.
Ailemi de düşünmeliyim,
Onlar benim her şeyim.

3

(Dr. Nalan ALTAY, Suna AY, Zeynep Özge ERTEK, Halil POLAT, Emine SELMANOĞLU, Hasan YALÇIN)

Biz büyüdükçe görev ve sorumluluklarımız değişir. Yetişkin bireylerin ev ortamını düzenli tutmak, ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılamak gibi temel sorumlulukları vardır. Çocuklar aileleri ile ilgili kararlar alınırken fikirlerini söyleme hakkına sahiptir.

Etkinlik

1. Aşağıdaki tabloyu inceleyerek çocuklara ait sorumlulukları karşlarına işaretleyiniz.

SORUMLULUKLAR	
Bir işte çalışmak	
Ödevlerini yapmak	
Odasını temiz tutmak	
Kişisel bakımını yapmak	
Okula zamanında gitmek	
Okul eşyalarını özenli kullanmak	

2. Siz de çocuklara ait sorumluluklara örnekler yazınız.

.....

.....

.....

Değerlendirme Çalışmaları

Çocukluk ve yetişkinlik dönemlerine ilişkin görev ve sorumluluklara örnekler veriniz.

YAPALIM ÖĞRENELİM

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

1. (...) İnsanların on sekiz yaşına kadar herhangi bir hakları yoktur.
2. (...) Çocukların oyun oynama hakları vardır.
3. (...) Çocukların ücretsiz eğitim hakkı vardır.
4. (...) Çocuklar ücret karşılığında işçi olarak çalıştırılabilir.
5. (...) Haklarımız devlet tarafından güvence altına alınır.
6. (...) Zengin insanların hakları daha fazladır.
7. (...) Çocukların eğitim hakları büyükler tarafından engellenebilir.
8. (...) Katılmadığımız öneriye “hayır” deme hakkımız vardır.
9. (...) İnsanlar haklarını başkalarına devredemezler.
10. (...) Öğrencilerin söz almadan konuşma hakkı vardır.

B. Aşağıdaki cümleleri, verilen sözcük veya sözcük grubu ile tamamlayınız.

ifade özgürlüğü

çocuk

dayanışma

temel haklar

eşit

anayasa

1. Açık fikirlilik, duyarlılık, paylaşımcılık ve.....insanı insan yapan ayırt edici niteliklerdendir.
2. Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından..... doğarlar.
3. Her insan on sekiz yaşına kadar olarak kabul edilir.
4. Görüş ve düşüncelerimizi özgürce dile getirmemiz hakkımızdır.
5. Devletin anayasa ile güvence altına aldığı hak ve özgürlükler olarak adlandırılır.
6. Temel haklarımız ile güvence altına alınmıştır.

C. Aşağıdaki sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi insanı insan yapan özelliklerden biri değildir?

- A) Sevgi ve saygı
- B) Dayanışma
- C) Beslenme
- D) Duyarlılık

2. İnsanın temel haklara sahip olabilmesinin koşulu hangisidir?

- A) Çalışkan olmak
- B) Özgür olmak
- C) Zengin olmak
- D) İnsan olmak

3. Aşağıdakilerden hangisi çocukların sorumluluklarından birisi değildir?

- A) Odasını düzenli tutmak
- B) Okula zamanında gitmek
- C) Bir işte çalışmak
- D) Okul eşyalarını özenli kullanmak

4. Günlüğümüzün, mektuplarımızın ve özel eşyalarımızın karıştırılması hangi hakkın ihlaline örnektir?

- A) Kişi dokunulmazlığı
- B) Özel hayatın gizliliği
- C) Konut dokunulmazlığı
- D) Haberleşme özgürlüğü

5. Aşağıdakilerden hangisi temel haklarımızın özelliklerinden değildir?

- A) Vazgeçilmez olması
- B) Devredilmez olması
- C) Dokunulmaz olması
- D) Sınırlı olması

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını altlarına yazınız.

1. Çocukluk ile yetişkinlik dönemlerinde sorumluluklarımız nasıl değişmektedir? Örnek vererek açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Aşağıda verilen temel haklarla ilgili kavramları bu kavramlara uygun görsellerle eşleştiriniz. Bu haklardan birini seçerek önemini açıklayınız.

Kişî dokunulmazlığı
hakkı

1

Sağlık hakkı

2

Eğitim hakkı

3

Özel yaşamın gizliliği

4

Seçme seçilme hakkı

5

E. Aşağıdaki kelimeleri bulmacadan bularak boyayınız. Boyamadan kalan harfleri sırasıyla yazarak şifreyi bulunuz.

YAŞAMA HAKKI

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ

SEÇME HAKKI

SAĞLIK HAKKI

VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ

OYUN HAKKI

EĞİTİM HAKKI

SEÇİLME HAKKI

DİNLENME HAKKI

İ	S	N	S	A	N	D	O	Ğ	D	U	Ğ	D	V	O
Y	A	Ş	A	M	A	H	A	K	K	I	U	İ	İ	Y
E	Ğ	İ	T	İ	M	H	A	K	K	I	A	N	C	U
N	L	D	A	N	İ	T	İ	B	A	R	E	L	D	N
N	I	T	E	M	E	L	H	A	K	L	A	E	A	H
R	K	A	S	A	H	İ	P	T	İ	R	İ	N	N	A
N	H	S	A	N	I	N	T	E	M	E	L	M	Ö	K
H	A	A	K	L	A	R	I	D	O	K	U	E	Z	K
N	K	U	L	A	M	A	Z	D	E	V	R	H	G	I
E	K	D	İ	L	E	M	E	Z	E	R	T	A	Ü	E
L	I	E	N	E	M	E	Z	B	İ	R	B	K	R	Ü
T	S	E	Ç	M	E	H	A	K	K	I	Ü	K	L	N
S	E	Ç	İ	L	M	E	H	A	K	K	I	I	Ü	D
Ü	İ	F	A	D	E	Ö	Z	G	Ü	R	L	Ü	Ğ	Ü
R	V	E	E	V	R	E	N	S	E	L	D	İ	Ü	R

2 . ÜNİTE HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

HAK, ÖZGÜRLÜK VE SORUMLULUK

Hazırlık Çalışmaları

Odamı toplamak istemiyorum, arkadaşlarımla oynamak istiyorum. Neden canımın istediğini yapamıyorum? Kuşlar ne kadar özgür. İstedikleri zaman, istedikleri yere uçup gidiyorlar.

1. Resimdeki çocuk özgürlüğü nasıl yorumlamıştır?
2. Özgürlük, istediğiniz zaman istediğinizi yapmak mıdır? Tartışınız.

Özgürlük, kişinin herhangi bir zorlama olmadan kendi iradesine, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesidir. Özgür ve sorumlu olan tek canlı insandır. Diğer canlılar yaptıkları davranışlar hakkında düşünmezler. Onlar içgüdüleriyle hareket ederler. Dolayısıyla yaptıkları davranışlardan sorumlu değildirler. Fakat insanlar nasıl davranmaları gerektiğini düşünürler ve ona göre hareket ederler. Verdikleri kararlar onlara aynı zamanda sorumluluk yükler. Sorumluluk, insanın verdiği kararların sonuçlarına katlanmasıdır.

Etkinlik

...

Ali bir köpeği olsun istiyor.

Anne ve babası kabul ediyor ama onu önceden uyarıyorlar.

Eğer bir köpek alırlarsa onunla ilgilenmek Ali'nin görevi olacak. Okula gitmeden önce, onu gezdirmek için her sabah on dakika daha erken kalkmak zorunda kalacak, akşam beşte eve döndükten sonra ve gece yatmadan önce de onu dışarı çıkarsak. Onu fırçalaması, ona yemek ve su vermesi gerekecek.

Seçim onun.

Ali, köpeği çok istiyor ama sabahları olabildiğince geç kalkmaktan hoşlanıyor. Okuldan sonra arkadaşlarıyla oynamaya karar verirse eve uğramak zorunda kalmak can sıkıcı olacak, üstelik akşamları da televizyonda hep güzel programlar oluyor.

Ali kararsız...

...

Brigitte Labbe (Birijit Labbi) , Michel Puech (Mişhel Puç),
Özgür Olan ve Olmayan, Çıtır Çıtır Felsefe, S:36

1. Ali, köpeği olmasını çok istemesine rağmen neden kararsızlık yaşıyor?
2. Ali'nin yerinde siz olsaydınız ne yapardınız? Anlatınız.

Etkinlik

Siz Ali'nin yerinde olsaydınız aşağıdaki düşünme şekillerine göre bu olayı nasıl değerlendirirdiniz? Noktalı yerlere yazınız.

Tarafsız Düşünme:

.....

.....

İyimser Düşünme:

.....

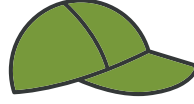
.....

Duygusal Düşünme:

.....

.....

Yenilikçi Düşünme:

.....

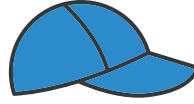
.....

Kötümser Düşünme:

.....

.....

Serinkanlı Düşünme:

.....

.....

Bizi ilgilendiren konularda bir karar alınırken fikrimizi söylemek bizim hakkımızdır. Düşüncelerimizi ve kararlarımızı özgürce dile getirebiliriz. Ancak düşüncelerimizi ifade ederken, bir davranışta bulunurken ve seçimlerimizi yaparken sonuçlarını düşünmek zorundayız. Çünkü verdiğimiz her kararın yaşamımızı etkileyen sonuçları vardır. Bunları düşünerek hareket etmek ve kararlarımızın sonuçlarına katlanmak bizim sorumluluğumuzdur.

Değerlendirme Çalışmaları

Özgürlük ve sorumluluk arasında nasıl bir ilişki vardır? Açıklayınız.

Sonraki Konuya Hazırlık

Yakın çevrenizde insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen doğal ve kültürel varlıklar var mı? Araştırınız.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından Dünya Mirası Listesi'nde ülkemizden hangi kültürel ve doğal varlıklar bulunmaktadır? Araştırınız.

İNSAN OLMANIN SORUMLULUĞU

Hazırlık Çalışmaları

Dünya Mirası Listesi'ne giren kültürel değerlerimizin ve doğal varlıklarımızın bu listeye alınış sebebi ne olabilir? Tartışınız.

(Diyarbakır Kalesi ve Heysel Bahçeleri)

(Bursa Cumalıkızık Köyü)

Dünya sadece insanlara ait değildir. İnsanlar dünyayı diğer canlılarla paylaşmaktadır. Yaşadığı çevrenin bir parçası olan insan; kendisine, ailesine, arkadaşlarına, doğaya, çevreye, hayvanlara ve ortak kültür mirasına karşı sorumludur.

İnsan olmanın sorumlulukları nelerdir?

Beden ve ruh sağlığını korumak, kendisini yetiştirip doğru ve iyiye yönelmek, zamanını verimli kullanmak ve insan onuruna yakışır şekilde yaşamak **insanın kendisine karşı sorumluluklarındandır.**

Aile bireylerine karşı saygı ve sevgi göstermek, aile içinde görev ve sorumluluklarını yerine getirmek, dürüst davranmak, aile bireyleriyle yardımlaşma ve dayanışma içinde olmak **insanın ailesine karşı sorumlulukları** arasında yer alır.

Arkadaşlarının düşüncelerine ve haklarına saygı göstermek, başarılarını ve olumlu davranışlarını takdir etmek, sırrını başkalarıyla paylaşmamak **insanların arkadaşlarına karşı sorumluluklarındandır.**

Diğer insanlara karşı sorumluluklarımız insanların haklarına saygılı olmak ve yardımlaşmak şeklinde özetlenebilir.

Hayvanlara kötü davranmamak, zarar vermemek, sevgi ve şefkat göstermek de **hayvanlara karşı sorumluluklarımızdandır**. Gerekli hâllerde hayvanlara yiyecek, içecek ve barınak sağlamalıyız.

Yaşadığımız yeri temiz tutmak, kirletmemek, doğal varlıklara zarar vermemek ve doğal kaynakları bilinçli kullanmak **insanın çevreye karşı sorumluluklarındandır**.

Doğal, tarihi ve kültürel varlıkların neler olduğunu öğrenmek ve onlara zarar vermemek **insanlığın ortak mirasına karşı sorumluluklarımızdandır**.

Değerlendirme Çalışmaları

Aşağıdaki tabloyu kendi hayatınızdan ve yakın çevrenizden örnek olaylar ile doldurunuz.

Sorumluluklarımız	Örnek Olay
• Kendime karşı sorumluluklarım	• •
• Arkadaşıma ve diğer insanlara karşı sorumluluklarım	• •
• Hayvanlara karşı sorumluluklarım	• •
• Çevreye karşı sorumluluklarım	• •
• İnsanlığın ortak mirasına karşı sorumluluklarım	• •

Sonraki Konuya Hazırlık

“Sevgi Evleri” ile ilgili araştırma yapınız.
Eğitim hakkının nasıl kullanıldığını araştırınız.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİN KULLANILMASI

Hazırlık Çalışmaları

“Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) verilerine göre, dünya genelinde 5-14 yaşlarında iki yüz milyondan fazla çocuk işçi bulunmaktadır.”

www.ilo.org

1. Sizce bu çocukların hangi hakları ihlal edilmektedir? Tartışınız.
2. Çevrenizde haklarından mahrum kalan çocuklar olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?

Çocuk hakları, kanunen ve ahlaki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu haklardır. Ancak bazen onların bu hakları anlaması ve kullanmasının önünde büyük engeller bulunmaktadır. Örneğin, barış ortamında yaşamak her çocuğun temel hakkıdır. Buna rağmen günümüzde milyonlarca çocuk savaşın ortasında yaşamak zorunda kalmaktadır.

Her çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal ve ahlaki gelişimini sağlayacak bir hayat seviyesinde yaşama hakkı vardır. Ancak birçok çocuk açlık sınırında yaşamakta, şiddet görmekte veya şiddete tanık olmaktadır.

Her çocuğun, kendi yaşamı hakkında kararlar alınırken fikirlerini söyleme hakkı vardır. Ancak pek çok yetişkin onların görüşlerini dinlemeyip bu konuda onlarla işbirliği yapmamaktadır.

Etkinlik

Aşağıdaki resimleri inceleyerek çocukların hangi haklarını kullandıklarını ve kullanamadıklarını yazınız.

Etkinlik

Somali İçin Seferber Oldu

İklim değişikliği nedeniyle yaşanan kuraklıktan en çok etkilenen ülkelerin başında gelen Somali, 2010-2012 yılları arasında yaklaşık 260 bin vatandaşını kaybetmiştir. Bu kuraklığın daha şiddetlisinin yaşanmaya başlaması üzerine Jerome Jarre (Jarom Jar) ve 5 arkadaşı sosyal medya üzerinden bir yardım kampanyası başlatmıştır. Bir Türk hava yolu şirketi bu çağrıya kayıtsız kalmayarak yapılan bağışlarla alınan 60 tonluk bebek mamasını Somali'ye ulaştırmıştır.

trthaber.com.tr (5 Nisan 2017)

Bedensel, zihinsel, ruhsal ve ahlaki gelişimini sağlayacak bir hayat seviyesinde yaşama hakkını kullanamayan çocuklar ne gibi sorunlarla karşılaşabilir? Tartışınız.

Değerlendirme Çalışmaları

Oyun hakkını kullanabilen ve kullanamayan çocukların yaşantılarını karşılaştıran bir yazı yazınız. Bu yazıyı sınıf panosunda sergileyiniz.

Sonraki Konuya Hazırlık

Çeşitli nedenlerle ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve başka ülkelere sığınan insanlarla ilgili gazete haberleri toplayınız.

HAK VE ÖZGÜRLÜK İHLALİ

Hazırlık Çalışmaları

Bir gün evinizden, oyuncaklarınızdan, eşyalarınızdan, arkadaşlarınızdan ayrılıp uzaklara gitmek zorunda kalsaydınız neler hissederdiniz? Anlatınız.

Etkinlik

Yurdunu terk etmek zorunda kalan Hüseyin'in hayat hikâyesini okuyunuz. Bu hikâyeden hareketle verilmiş olan soruları cevaplandırarak ilgili boşluklara yazınız.

Hüseyin ve Savaş

“Benim adım Hüseyin. On yaşındayım. Bir yıl önce savaş nedeniyle yurdumuzu terk etmek zorunda kaldık ve ailemle birlikte Türkiye’ye sığındık. Ülkemde ikinci sınıfa gidiyordum ama okulum bombalandı. Bir yıl okula gidemedim. Şimdi Türkiye’de okula gidiyorum. Okulmdan ve öğretmenlerimin ilgisinden çok memnunum. Ama Türkçe bilmediğim için dersleri takip etmekte ve anlamakta zorlanıyorum. Öğretmenlerimle ve arkadaşlarımla da iletişim kuramıyorum. Terk etmek zorunda kaldığım ülkemi ve oradaki arkadaşlarımı çok özleyorum. Dünyada savaş olmasın diye her gün dua ediyorum”.

Hüseyin'in anlattıkları Zeynep ve Bedi'yi çok etkilemişti. Beş aydır Hüseyin'le aynı sınıfta olmalarına rağmen onu hiç tanımadıklarını ve anlamadıklarını fark ettiler. Akşam eve gittiklerinde dalgınlıkları anne ve babalarının dikkatini çekti.

Babaları “Çocuklar hayırdır durgun görünüyorsunuz. Bir şey mi oldu okulda?” diye sordu.

1. Zeynep ve Bedi ne cevap vermiş olabilir? Yazınız.

.....

2. Hüseyin'in yerinde olsaydınız neler hissederdiniz?

.....

3. Hüseyin ile benzer koşullarda olan insanlara nasıl yardımcı olabiliriz?

.....

Dili, dini, ırkı ne olursa olsun her çocuk, sadece çocuk olduğu için hak ve özgürlüklere sahiptir. Bu haklar uluslararası sözleşmelerle güvence altına alınmıştır. Çocukların bu hak ve özgürlükleri elde etmek için herhangi bir çaba göstermesi gerekmez. Ancak kimi zaman hak ve özgürlüklerimizin ihlal edildiği durumlarla karşılaşabiliriz. Bu durumda kendimizi dışlanmış, değersiz ve incinmiş hissederiz. İnsanlara karşı güvenimizi yitiririz. Çevremizdeki insanlar ile sağlıklı ilişkiler kuramayız. Bu yüzden başkalarının hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması karşısında onların neler hissedebileceklerinin farkında olup duyarlı olmalıyız. Kendimize yapılmasını istemediğimiz bir davranışın başkalarına da yapılmaması için çaba göstermeliyiz.

Değerlendirme Çalışmaları

Hak ve özgürlüklerinizin ihlal edilmesi durumunda neler hissedersiniz? Anlatınız.

Sonraki Konuya Hazırlık

Okul meclisleri, il ve ilçe insan hakları kurulları, Kamu Denetçiliği Kurumu hakkında bilgi edininiz.

HAK ARAYIŞI

Hazırlık Çalışmaları

Özel gereksinimi olan arkadaşlarınızın okul bahçesinden yeterince yararlanabilmesi için neler yapılabilir? Tartışınız.

Hak ve özgürlüklerimiz ihlal edildiği zaman hakkımızı aramak için çeşitli yollara başvururuz. Bu durumda öncelikle karşı tarafla anlaşmaya çalışmalıyız. Bunu, karşılıklı konuşarak veya güvendiğimiz birinin arabuluculuğu ile yapabiliriz. Eğer anlaşma sağlayamazsak yasal yollara başvururuz.

Demokratik toplumlarda insanlar haksızlığa uğradığında sorunlarını uzlaşarak çözerler. Şiddet ve öfke sorunların çözümünde doğru bir yol değildir. Aksine sorun daha da büyütülmüş olur.

Hak ve özgürlüklerimiz bazen kişiler bazen de kamu kurum ve kuruluşları tarafından ihlal edilebilir. Örneğin, trafik kurallarına uyulmaması can güvenliğini tehdit eden kişisel bir ihlaldir. Mahalledeki çöplerin düzenli olarak toplanmaması ise sağlığını tehdit eden kurumsal bir ihlaldir.

Hak ve özgürlüklerimizin ihlal edildiği durumlarda yardım alabileceğimiz kurum ve kuruluşların olduğunu unutmamalıyız.

Kişilerle yaşadığımız sorunu aramızda çözemediğimiz öğretmenimizden veya aile büyüklerimizden yardım istemeliyiz.

Devlet kurum ve kuruluşlarıyla sorun yaşıyorsak dilekçe hakkımızı kullanmalıyız.

Yardım Alabileceğimiz Kurum ve Kuruluşlar

Kamu Denetçiliği Kurumu

Eğitim, sağlık, ulaşım ve barınma gibi konularda kamu hizmeti alırken hak ihlalleri söz konusu olduğunda ne yapmamız gerektiğine dair yol gösterir.

Okul Meclisleri

Okul meclisleri aracılığı ile okul yönetimine katılıp okula ilişkin alınacak kararlarda söz sahibi olunur.

İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları

İnsan hakları ihlalleri söz konusu olduğunda bunları araştırıp inceler ve sorunların çözümüne ilişkin valilik veya kaymakamlığa öneride bulunur.

Etkinlik

Oyun Alanı

Doğa, Tuncer, Nehir, Bora ve Sevinç aynı mahallede yaşayan, okula birlikte gidip gelen ve birlikte oynayan arkadaşlardır.

Mahallelerinde güvenle oyun oynayabilecekleri bir yer olmadığı için aileleri sokakta oynamalarına izin vermemektedir. Bu can sıkıcı duruma çözüm aramaktadırlar.

Bir gün balkonda otururlarken Doğa, “Buldum!” diye bağırır. Diğerleri merakla Doğa’yı dinlemeye başlar. Doğa “Arkadaşlar belediyeden mahallemize oyun oynayabileceğimiz bir park yapmasını isteyelim.” der. Sevinç “İyi de bizi kim dinler ki?” diye sorar.

Doğa ...

Doğa nasıl bir cevap vermiş olabilir? Yazınız.

.....

.....

Sorumlu bir vatandaş olarak yasal hak arama sürecini takip etmeliyiz. Bu konuda cesaretli olmalı ve çevremizdeki insanları da cesaretlendirmeliyiz.

Değerlendirme Çalışmaları

Haklarımızı öğrenmek neden önemlidir?

Haksızlığa uğradığınız zaman ne yaparsınız? Anlatınız.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERE SAYGI

Hazırlık Çalışmaları

1. Bu resimdeki hatalı davranış nedir?
2. Resimde hangi öğrenciler başkalarının haklarına saygı göstermiyor? Bu öğrencilerin davranışları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Günlük yaşamımızda zaman zaman hak ve özgürlüklerimizin ihlal edildiği durumlar yaşarız. Kendimiz de bazen bunu yapabiliriz. Örneğin, sırada bekleyen arkadaşımızın önüne geçmeye çalışmak, başkalarının eşyalarını izinsiz kullanmak, sınıfta söz alan arkadaşımızın sözünü kesmek onların haklarını ihlal etmektir.

Hak ve özgürlüklerimizi kullanırken başkalarının da hakları olduğunu unutmamalıyız. Kendimize gösterilmesini beklediğimiz saygıyı biz de başkalarına göstermeliyiz.

Etkinlik

Bir arkadaşınız tarafından günlüğünüzün izinsiz okunduğunu fark ettiniz. Ne hissedersiniz?

Böyle bir durumda hangi hakkınız ihlal edilmiş olur? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Siz böyle bir davranışta bulundunuz mu?

.....

Etkinlik

1. Sınıfta size yapılmasından rahatsızlık duyduğunuz bir davranışı belirleyiniz.
2. Bu davranışları yazı tahtasına yazınız (ortak olan davranışları bir kez yazınız).
3. Bu davranışları nasıl ortadan kaldırılabileceğinizi tartışınız.
4. Belirlediğiniz çözüm önerilerini "BİRBİRİMİZE SAYGILIYIZ" başlığı altında yazarak sınıf panosuna asınız.

Değerlendirme Çalışmaları

"Hak ve özgürlüklerimizi sınırlayan tek şey başka insanların hak ve özgürlükleridir." sözünü açıklayınız.

Sonraki Konuya Hazırlık

Cumhuriyet nedir? Araştırınız.

BİRLİKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜ

Hazırlık Çalışmaları

Bağımsız olmayan bir ülkede yaşayan insanların hak ve özgürlüklerini kullanmaları mümkün müdür? Tartışınız.

Hak ve özgürlüklerimizin olması ve onları kullanabilmemizin temel koşulu bağımsız bir ülkede yaşıyor olmamızdır.

İnsan haklarının amacı, bir toplumda yaşayan insanların eşit, özgür ve onurlu yaşama hakkını sağlamaktır. Devletler bu hakların gerçekleşmesi için gereken ortamı oluşturmak zorundadır. Bunu sağlayan en iyi yönetim biçimi cumhuriyettir.

Türk milleti milli mücadelenin ardından yönetim şekli olarak cumhuriyeti benimsemiştir. Çünkü Mustafa Kemal Atatürk'ün de ifade ettiği gibi, Türk milletinin karakter ve adetlerine en uygun yönetim biçimi cumhuriyettir.

Cumhuriyet yönetiminde egemenlik halkın elindedir. Halk seçtiği temsilciler aracılığı ile bu hakkını kullanır. Yine cumhuriyet sayesinde halk eşit koşullarda yaşar, herhangi bir kişi veya toplumsal sınıf ayrıcalıklı değildir.

Türkiye Cumhuriyeti devleti insan haklarına saygı temeli üzerinde kurulmuştur. Bu özellik Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 4. maddesine göre değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez, ifadesiyle güvenceye alınmıştır. İnsan onurunun hak ve özgürlüklerinin korunduğu ve gerçekleştirildiği en iyi yönetim biçimi cumhuriyettir.

Dayanışma ve iş birliğinin en güzel örneğini Türk halkı, Kurtuluş Savaşı sırasında vermiştir. Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde, yediden yetmişe tüm halk bu savaşa katılmıştır. Herkes üzerine düşen fedakârlığı yapmıştır. Bu savaş sonucunda, Türk milleti azim ve dayanışma içerisinde zafere ulaşmıştır.

Etkinlik

Aşağıdaki şiirde cumhuriyetin hangi değerlerine dikkat çekilmiştir? Tartışınız.

CUMHURİYET DEMEK

Bağımsız bir vatan,
Ay yıldızlı bayraktır.
Okuyup yazdığımız dil,
Giydiğimiz kıyafettir.
Kadın erkek eşit,
Tüm yurttaşlar bir,
Kendimizi yönetmektir.
İlim, fen ve sanat aşkı,
Eğitimin temeli,
Fikri hür, vicdanı hür,
Yeni nesillerdir.
Korkusuz özgür bir yaşam,
Temeli sevgi, saygı.
İnsanın özüne yaraşan
Hak ve hürriyetlerdir.

(Dr. Nalan ALTAY, Suna AY, Zeynep Özge
ERTEK, Halil POLAT, Emine SELMANOĞLU,
Hasan YALÇIN)

Değerlendirme Çalışmaları

Cumhuriyet yönetiminin özelliklerini açıklayınız.

YAPALIM ÖĞRENELİM

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

1. (...) Hak ve özgürlüklerimiz sınırsızdır.
2. (...) Bedensel ve ruhsal olarak kendini geliştirmek insanın kendisine karşı sorumluluğudur.
3. (...) İnsanın çevreye karşı sorumluluğu yoktur.
4. (...) Bütün çocuklar haklarını kullanabilmektedirler.
5. (...) İnsan hakları toplumsal yaşam içerisinde anlam kazanır.
6. (...) Günlüğümün izinsiz okunması özel yaşama saygı hakkımın ihlal edilmesidir.
7. (...) Özgürlük ile sorumluluk arasında bir ilişki yoktur.
8. (...) Hiçbir ayırım gözetilmeksizin her insan eşittir.
9. (...) Hak ve özgürlüklerimiz yasalar tarafından güvence altına alınmıştır.
10. (...) Haklarımızın ihlal edilmesi kendimizi değersiz hissetmemize neden olur.
11. (...) Çocuklar hak ve özgürlükleri elde etmek için çaba göstermek zorundadır.
12. (...) Kendimize yapılmasını istemediğimiz bir davranışı başkalarına yapmamalıyız.

B. Aşağıdaki cümleleri, verilen sözcük veya sözcük grubu ile tamamlayınız.

özgürce

fikirlerini
söylemebirlikte
yaşamanın

saygı

yasal

Kamu Denetçiliği
Kurumuna

ortak mirasına

sorumluluğum

1. Sorunların uzlaşma yoluyla çözümlenmediği durumlarda yollara başvurulmalıdır.
2. Düşüncelerimi ifade etme hakkım vardır.
3. Başkalarının düşüncelerine gösterme sorumluluğum vardır.
4. Temiz bir çevrede yaşama hakkım, yaşadığım çevreyi temiz tutma vardır.
5. Herkesin fikirlerini ifade etmesine olanak sağlamak temelidir.
6. Eğitim, sağlık, ulaşım ve barınma gibi kamu hizmeti alırken haksızlığa uğradığınızda başvurabilirsiniz.
7. Kendi yaşamı hakkında kararlar alınırken her çocuğun hakkı vardır.
8. Doğal, tarihi ve kültürel güzelliklere sahip çıkmak, zarar vermemek, zarar verenleri uyarıp yetkililere bildirmek insanlığın karşı sorumluluklarındandır.

C. Aşağıdaki sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.**1. Aşağıdakilerden hangisi arkadaşlarımıza karşı sorumluluklarımızdan değildir?**

- A) Başarılarını takdir etmek
- B) Dedikodusunu yapmak
- C) Saygı duymak
- D) Sırlarını başkaları ile paylaşmamak

2. Haklarımızın ihlal edildiği durumlarda aşağıdakilerden hangisinin yapılması yanlıştır?

- A) Kavga etmek
- B) Anlaşma sağlamak
- C) Yasal yollara başvurmak
- D) İnsan hakları kuruluna başvurmak

3. Aşağıdakilerden hangisi diğer insanların haklarına saygılı bir davranıştır?

- A) Birlikte yaşadığımız yeri temiz tutmak
- B) Birlikte yapılacak etkinlikte onların fikrini dikkate almamak
- C) İzin almadan başkasının eşyasını kullanmak
- D) Düşüncemizi ifade ederken başkalarının onurunu kırmak

4. Aşağıdakilerden hangisi hak ihlali yaşadığımızda yardım alabileceğimiz kurumlardan değildir?

- A) Okul meclisleri
- B) Kamu Denetçiliği Kurumu
- C) Hastaneler
- D) İl ve ilçe insan hakları kurulları

5. Hak ve özgürlüklerimiz ihlal edildiğinde aşağıdakilerden hangisini hissederiz?

- A) Güven
- B) Mutluluk
- C) Değersizlik
- D) Sevinç

D. Aşağıdaki davranışları ait oldukları sorumluluklarla eşleştiriniz.

Lambaları gereksiz ise
söndürmek

1

Kendimize karşı
sorumluluklarımız

Verdiğimiz sözü tutmak

2

Hayvanlara karşı
sorumluluklarımız

Hayvanlara zarar vermemek

3

İnsanlığın ortak mirasına
karşı sorumluluklarımız

Onurlu yaşamak

4

Çevreye karşı
sorumluluklarımızTarihi eserlere zarar
vermemek

5

Arkadaşlarımıza ve
diğer insanlara karşı
sorumluluklarımız

E- Aşağıdaki soruların cevaplarını altlarına yazınız.

1. Özgürlüğün sınırları var mıdır? Açıklayınız.

.....

.....

2. Fikirlerinize saygı duyulmadığında neler hissedersiniz? Açıklayınız.

.....

.....

3. “Hak ve özgürlüklerimizi başkalarının hak ve özgürlüklerine saygı duyarak kullanırız.” ifade-sini yazarak açıklayınız.

.....

.....

4. Öğrenci olarak sorumluluklarımızı örnekler vererek açıklayınız.

.....

.....

5. Cumhuriyet yönetiminin değerleri nelerdir? Yazınız.

.....

.....

Sonraki Konuya Hazırlık

Aile büyüklerinizden yardım alarak boyunuzu ve kilonuzu öğreniniz.

3. ÜNİTE ADALET VE EŞİTLİK

FARKLILIKLARA SAYGI

Hazırlık Çalışmaları

1. Aşağıdaki anketi doldurunuz.

En sevdiğiniz renk:

En sevdiğiniz yemek:

En sevdiğiniz oyun:

En sevdiğiniz film:

En sevdiğiniz şarkı:

En sevdiğiniz kitap:

2. Sizce sınıf arkadaşlarınız yukarıdaki ankete aynı şeyleri yazmış olabilir mi? Sebeplerini açıklayınız.

3. Bütün insanların ilgileri, düşünceleri ve zevkleri aynı özelliklere sahip olsaydı ne olurdu? Tartışınız.

İnsanların pek çok ortak özelliği vardır. Örneğin hepimiz düşünür, sorgular ve fikir üretiriz. Sevmek, mutlu olmak, üzölmek gibi duygular taşırız. Ancak düşünce biçimimiz, fikirlerimiz, tercihlerimiz, yaşam şeklimiz, zevklerimiz, ilgi ve yeteneklerimiz gibi özelliklerle birbirimizden ayrılırız.

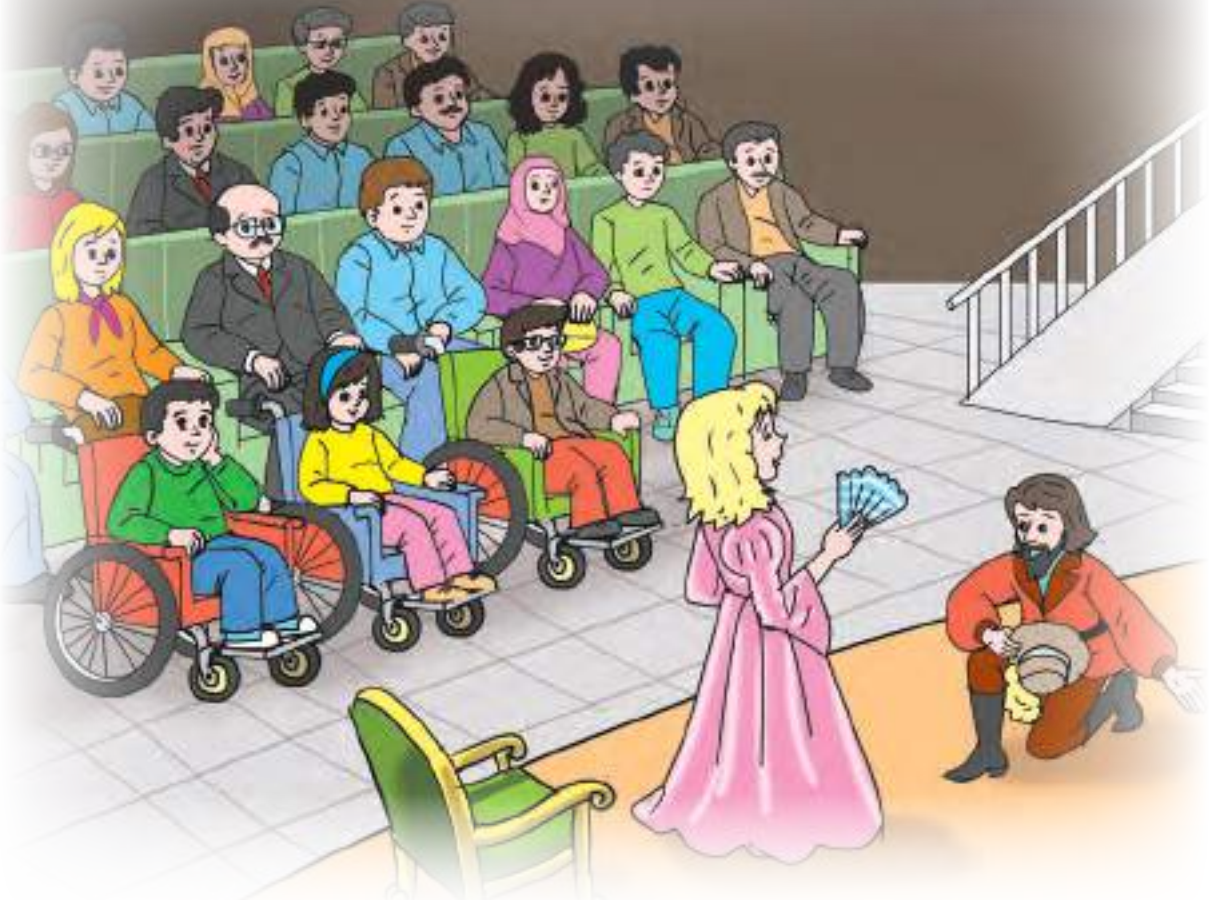
Etkinlik

Aşağıdaki resmi inceleyerek ilgili soruları cevaplayınız.

1. Gölde kendi yansımasını ilk kez gören ördek neden şaşkınlık yaşamıştır?
2. Üçüncü sıradaki yavru ördeğin farklı özelliklere sahip olması diğer ördeklerle beraber yüzmesine engel olmuş mudur? Neden?
3. Farklılıklarımız birlikte yaşamamızı, arkadaşlık kurmamızı engeller mi? Açıklayınız.

Düşünsel ve duygusal özelliklerimizin yanı sıra tenimizin, saçımızın ve gözümüzün rengi; boyumuz, kilomuz ve yüzümüzün şekli gibi fiziksel özelliklerimiz de farklıdır. Farklılıklarımızın olması insan oluşumuzun doğal bir sonucudur. Farklılıklarımız kimi zaman farklı haklara sahip olmayı da gerektirir.

Özel gereksinimi olan bireylerin hayatın içinde daha etkin yer alabilmeleri için çeşitli düzenlemeler yapılmalıdır. Bu düzenlemeler ile özel gereksinimi olan bireyler, bir başkasının yardımı na ihtiyaç duymadan okula, sinemaya, tiyatroya, parka kolaylıkla gidebilirler.

Değerlendirme Çalışmaları

1. İnsanların birbirinden farklı olan özelliklerine örnekler veriniz.

.....

.....

2. İnsanlar arasındaki bireysel farklılıklara saygı duyulmaması hâlinde bundan toplum nasıl etkilenir? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

ADALET VE EŞİTLİK

Hazırlık Çalışmaları

Aşağıdaki resimlerden yararlanarak ilgili soruları cevaplayınız.

1. Tilki, çorbayı eşit bir şekilde paylaşmış mıdır?
2. Tilki, leyleğe karşı adil davranmış mıdır?
3. Leylek çorbasını niçin içememiştir?
4. Tilki, leylekle aralarındaki bireysel farklılığı göz önüne almış mıdır?
5. Tilki ile leylek arasında adaletin sağlanması için ne yapılmalıdır? Tartışınız.

Hepimiz sahip olduğumuz haklar bakımından eşitiz. Ancak haklarımızı kullanırken eşit imkânlar sahip olamayabiliriz. Bu durum bazen kişinin sahip olduğu bireysel özelliklerden (bedensel, duygusal ve zihinsel) bazen de içinde yaşadığı çevre koşullarından (sosyal, ekonomik ve kültürel) kaynaklanabilir. Bunu ortadan kaldırmak için toplumsal ve yasal düzenlemeler yapılır. Herkesin yasaların verdiği haklardan yararlanması, adaletin sağlanmasıyla mümkün olur. Kadınların çalışma hayatına katılımını arttırmak, çocuk ve yaşlıları koruyucu özel yasalar çıkarmak adaleti sağlamaya yönelik uygulamalardır.

Haklıyla haksızı ayırt etmeye ve herkese hakkı olanı vermeye **adalet** denir.

Bedensel ve düşünsel farklılıkları ne olursa olsun, bütün insanlar arasında toplumsal ve siyasal haklar bakımından hiçbir ayırım bulunmaması durumuna **eşitlik** denir.

Adaletin en önemli ilkelerinden biri eşitliktir. Adalet olmadığında eşit haklara sahip olmamızın bir anlamı yoktur. Adaletin gerçekleşmesi için bireysel özelliklerimizin ve yeteneklerimizin dikkate alınması gerekir.

Etkinlik

Etkinlik

Beril ile Özgürçan, annesi ve babası ile birlikte sinemaya gitmişlerdi. Filmin başlama saatini bekliyorlardı. Bu sırada özel gereksinimli bir kişinin merdivenden çıkamadığını gördüler. Bu duruma üzüldüler.

Özel gereksinimli kişilere yönelik adaletli olunması için çözüm önerileriniz nelerdir? Söyleyiniz.

Değerlendirme Çalışmaları

1. Eşitlik ile adalet arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
2. Adaletli bir insan olmak için neler yapılmalıdır? Anlatınız.

İNSANLAR EŞİTTİR

Hazırlık Çalışmaları

Aşağıdaki resimde verilen mesajı açıklayınız.

Toplumsal yaşamda bireyler arasında haklar bakımından ayırım gözetilmemesi ve var olan ayrımların ortadan kaldırılması eşitlik ilkesi ile mümkündür. Eşitliğin sağlandığı bir toplumda yasa ve kurallar herkese eşit bir şekilde uygulanır. Yasalar önünde hiç kimseye onun bireysel özellikleri ve toplum içindeki konumuna bakılıp ayrıcalık tanınmaz. Toplumun her kesiminden kişiler kanun önünde hakkını arayabilir. Yukardaki görselde kanun önünde herkesin eşit olduğu betimlenmektedir. Aynı zamanda gerekli nitelikleri taşıyan bütün vatandaşlar seçme ve seçilme haklarını eşit şekilde kullanabilir, toplum hizmetine katılabilirler.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 10. maddesine göre:

Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Toplumda eşitlik yasalar ve kurallarla sağlanıp güvence altına alınır. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir.

Her çocuğun eğitim hakkı vardır. Anayasamıza göre ilk ve ortaöğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur.

Etkinlik

Bora ailesiyle farklı bir kente taşınmıştı. Sınıf başkanlığı seçimi için yeni okulunda kuralları önceki okulundan biraz farklıydı:

Sınıf başkanlığı seçiminde ismi "A ve Z" harfleri ile başlayan öğrenciler oy kullanamayacaktı.

1. Bora'nın yeni okulunda sınıf başkanlığı seçiminde kurallar herkes için aynı şekilde uygulanıyor mudur?
2. Bu sınıfta eşit haklardan söz edilebilir mi?
3. Sınıfta eşitliğin sağlanması için neler önerirsiniz? Açıklayınız.

Etkinlik

Aşağıdaki yönergeye göre bütün insanların yasalar önünde eşit haklara sahip olduğunu vurgulayan etkinlikleri sırasıyla yapınız.

1. Sınıfınızda afiş istasyonu, şiir istasyonu, resim istasyonu olmak üzere üç istasyon kurunuz.
2. Sınıf mevcudunuza göre üç grup oluşturunuz.
3. Grubunuzla birlikte sırasıyla bütün istasyonlardan geçerek istasyonun amacına uygun çalışmayı yapınız.
4. Uygun bir başlık bularak yaptığınız çalışmayı sınıf panosunda sergileyiniz.

* Gruplar sırasıyla saat yönünde dönerek grup çalışmasını yapacak.

* Her istasyonda çalışma süresi 10 dakikadır.

Değerlendirme Çalışmaları

Eşitlik ilkesi yasalarla güvence altına alınmasaydı hangi durumlarla karşılaşırıldık? Açıklayınız.

ADALET VE EŞİTLİK SAĞLANMALI

Hazırlık Çalışmaları

Bir arkadaşınız sınıftaki öğrenci sayısı kadar şeker bulunan kavanozu öğretmen masasına bırakıyor. Bu kavanozdan kaç şeker alabilirsiniz?

Bir veya birden fazla şeker almanız hâlinde ortaya çıkabilecek durumları tartışınız.

Bir toplumda haksızlığın önlenbilmesinin koşulu eşitliğin ve adaletin sağlanmasıdır. Bu nedenle hem bireyler hem de yasalar adil olmalıdır. Böylece toplumsal düzen adil olur. Adil bir toplumda birlikte yaşama arzusu güçlenir, birlik ve beraberlik sağlanır.

Etkinlik

Temel haklarımızdan olan eğitim hakkını bir pastaya benzetecek olursak yukarıdaki durumların hangisinde bu hakkın eşit verilmesinden söz edebiliriz? Söyleyiniz.

Adalet ve eşitliğin sağlanmadığı toplumlarda insan hak ve özgürlükleri çiğnenir ve düzen bozulur. Bu nedenle birey olarak hem kendimize adil davranılmasını gözetmeli hem de diğer insanlara karşı adil davranmalıyız.

Etkinlik

Aşağıda takım oluşturan iki kaptanın tutumunu görüyorsunuz. Bu iki tutumu inceleyerek ilgili soruları cevaplayınız.

1. Hangi takım kaptanı oyunculara eşit davranmaktadır?
2. Takım kaptanlarının tutumunu adil buluyor musunuz? Niçin? Açıklayınız.

Ben bu takımın kaptanıyım ve oynayacak 5 kişiyi en yakın arkadaşlarımdan seçeceğim.

Takımı en iyi şekilde temsil edecek 5 kişiyi belirleyelim.

Etkinlik

Aşağıdaki açıklamaları inceleyiniz. Eşitliğin sağlanabilmesi için ne yapılması gerektiğini yazınız.

Sınıf temsilcisi seçimlerinde sadece sınıf listesinin ilk beş sırasında yer alan kişilerin aday olma hakkının olması

.....
.....
.....

Basketbol maçında kuralların sadece beyaz spor ayakkabı giyenler için geçerli olması

.....
.....
.....

Değerlendirme Çalışmaları

Bir toplumda eşitliğin sağlanması topluma neler kazandırır?

ADİL DAVRANILMAZSA

Hazırlık Çalışmaları

Size adil davranılmazsa neler hissedersiniz? Açıklayınız.

Yaşantımızda insanlar arasında eşitsizliğin olduğu veya adaletin sağlanmadığı durumlarla karşılaşabiliriz. Böyle durumlarda doğru ile yanlışın, haklı ile haksızın ayırt edilmesini bekleriz. Eğer adalet sağlanamaz ve eşitsizlik giderilmezse kendimizi güvende hissetmeyiz. Güvensizlik duygusu, yaşadığımız toplumla bütünleşmemizi ve kendimizi yaşadığımız topluma ait hissetmemizi engeller. Bu durumda toplumla aramızdaki bağ zedelenir ve mutsuz oluruz.

Etkinlik

Aşağıdaki resimleri inceleyiniz. Parmak kaldırdığı hâlde söz alamayan öğrencinin yerinde siz olsaydınız ne hissederdiniz? Açıklayınız.

Etkinlik

Aşağıda örnek olayları okuyunuz. Siz bu durumla karşılaştığınız neler hissedersiniz? Yazınız.

Olaylar	Hislerim
Suna, öğretmeninin sınıfa dağıtması için verdiği kalemleri yakın arkadaşlarına ikiye üçer dağıtmıştır. Size ve bazı arkadaşlarınıza kalem kalmamıştır.	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
Bir arkadaşınızla birlikte bilgisayarda oyun oynuyorsunuz. İkinizin de eşit sürede oynama hakkı var. Ancak arkadaşınız süresi dolduğu hâlde sizin sürenizden kullanmaktadır.	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
Hastanede sıraya girdiniz. Durumu acil olmadığı hâlde bir başkasının sizin önünüze geçtiğini fark ettiniz.	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Adaletin sağlandığı bir toplumda yaşayan insanlar, yaşadıkları toplumun bir parçası olmaktan mutludurlar. Kendilerini yaşadıkları topluma ait, güvende ve mutlu hissederek.

Değerlendirme Çalışmaları

Adaletin sağlanamadığı bir toplumda yaşayan insanlarda hangi duygular oluşabilir? Örneklerle açıklayınız.

YAPALIM ÖĞRENELİM

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

1. (...) Adalet, insani değerlerden biridir.
2. (...) Adalet ve eşitlik aynı anlama gelmektedir.
3. (...) Toplumda güven duygusunu geliştiren en önemli unsurlardan biri o toplumda adaleti sağlamaktır.
4. (...) Toplumda adaletin sağlanması huzursuzluk getirir.
5. (...) Eşitliğin sağlandığı toplumlarda haksızlıklar azalır.
6. (...) Yasaların önünde herkes eşittir.
7. (...) Yasak ve kurallar uygulanırken herkese eşit davranılmayabilir.
8. (...) Fiziksel özelliklerimiz birbirine benzer.
9. (...) Kadın ve erkekler eşit haklara sahiptir.
10. (...) Başkalarının bizden farklı olan özelliklerine saygı duymamıza gerek yoktur.

B. Aşağıdaki cümleleri, verilen sözcük veya sözcük grubu ile tamamlayınız.

adaletin

yasa

eşit

farklılık

saygı

güven

haksızlıklar

ayrımcılık

1. Hiç kimseye sahip olduğu özelliklerinden dolayı yapılamaz.
2. Düşünce biçimimiz, inançlarımız, yaşam şeklimiz gibi özelliklerimizle birbirimizden gösteririz.
3. Herkes; dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, din ve benzeri sebeplerle ayrım gözetilmeksizin kanun önünde haklara sahiptir.
4. Eşitlik en önemli ölçütlerinden biridir.
5. ile sahip olunan hakların kullanılmasının sağlanmasına eşitlik denir.
6. Birbirimizin farklı özelliklerine göstermeliyiz.
7. Adalet ve eşitliğin sağlandığı toplumlarda duygusu artar.
8. Eşitlik ve adaletin sağlandığı toplumlarda engellenir.

C. Aşağıdaki sorularda doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi adil bir toplumda insanlarda oluşan duygulardan biridir?

- A) Huzursuzluk
- B) Güven
- C) Korku
- D) Öfke

2. Ailesiyle birlikte uzak bir ülkeye giden Bora, bu ülkede kuralların biraz farklı olduğunu görünce çok şaşırır. Öyle ki ismi “N” ve “K” harfleri ile başlayanlar haftanın her günü parklarda serbestçe oynayabiliyorken diğerleri belirli günlerde oynayabilmektedir.

Bu ülkede kurallarla ilgili aşağıdakilerden hangisini söyleyebiliriz?

- A) Kurallar herkes için eşit bir şekilde uygulanmaktadır.
- B) Adaletli bir uygulama söz konusudur.
- C) İnsanlar arasında ayırım yapılmaktadır.
- D) İnsanlar arasında farklılıklara saygı gösterilmektedir.

3. Aşağıdakilerden hangisi insanları birbirinden farklı kılan özelliklerden biri değildir?

- A) Tercihleri
- B) Düşünüyor olması
- C) Duyguları
- D) Fikirleri

4. Aşağıdakilerden hangisinde adil olmayan bir durum söz konusudur?

- A) Mehmet Bey kendisi ile aynı işi yapan kişiler arasında daha fazla çalıştırılmaktadır.
- B) Çetin Bey aynı işi yapan diğer arkadaşlarıyla aynı ücreti almaktadır.
- C) Bahar Hanım gerekli şartları taşıdığı için başvurduğu işe alınmıştır.
- D) Handan Hanım hastalandığı için hastanede sağlık hizmetinden yararlanmıştır.

5. Aşağıdakilerden hangisi adil davranan bir insanın özelliği değildir?

- A) İnsanlar arasında ayrımcılık yapmak.
- B) İnsanların haklarına saygı göstermek.
- C) Haksızlığa uğradığında gerekli yerlere başvurarak hakkını aramak.
- D) İnsanlar arasındaki farklılıklara saygı duymak.

D. Aşağıdaki soruların cevaplarını altlarına yazınız.

1. Adaletin olmadığı bir toplumda ne gibi sorunlar ortaya çıkar?

.....

.....

.....

2. Adalet ve eşitlik kavramlarını açıklayınız.

.....

.....

.....

3. Eşitliğin yasalarla güvence altına alınması niçin önemlidir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

4. İnsanların ortak ve farklı yönlerini yazınız.

Ortak yönler:

.....

Farklı yönler:

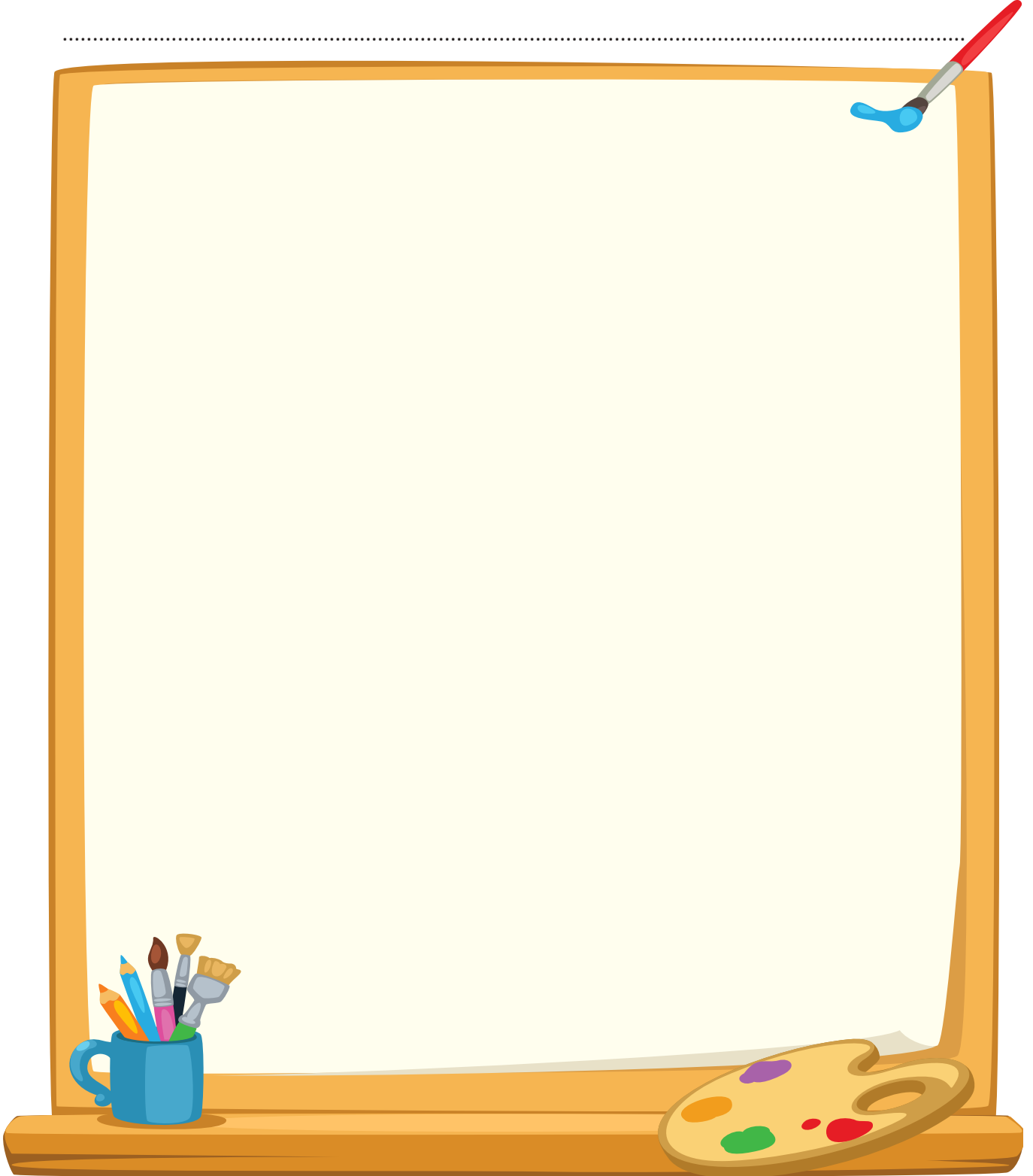
.....

E. Adaletin önemini vurgulayan bir slogan yazınız. Yazdığınız sloganla ilgili bir resim yapınız.

.....

.....

.....

4. ÜNİTE UZLAŞI

ANLAŞMAZLIKLARIN NEDENLERİ

Hazırlık Çalışmaları

SEN DE HAKLISIN

Bir gün, elleri birbirinin yakasında iki davacı gelmiş Hoca'ya. Önce biri, yana yakıla davasını anlatmış. Hoca can kulağıyla dinledikten sonra:

- Haklısın oğul, demiş. Bunun üzerine öteki:
- Kazın ayağı öyle değil Hoca, bir de beni dinleyin, demiş. Öyle bir anlatmış ki hak vermemek mümkün değil:
- Sen de haklısın, demiş Hoca. Karısı bu hükmü duyunca:
- İlahi Efendi, hiç böyle şey olur mu? Ya bu haklı ya o haklı, deyince Hoca ona da:
- Sen de haklısın hatun, demiş.

1. Nasrettin Hoca'nın herkesi haklı bulmasının nedeni ne olabilir? Tartışınız.
2. Sizce bir anlaşmazlık durumunda bütün tarafların aynı anda haklı olması mümkün müdür? Tartışınız.

Birbiriyle etkileŖim hâlinde yaŖayan insanların duygu ve dűŖűnceleri farklı olabileceği için istek ve tercihleri de farklı olacaktır. Bu farklılıklar bazen anlaŖmazlıklara neden olabilir. Bu durum yaŖamın doğal bir parçasıdır. Herhangi bir anlaŖmazlık durumunda bir tarafın haklı ya da haksız olacağını dűŖűnmek doğru olmaz. Zaman zaman öyle anlaŖmazlıklarla karŖılaŖılır ki ortada haklı veya haksız yoktur. Taraflar kendi açılarından haklıdırlar. BakıŖ açılarını deęiŖtirip iletiŖim kurmaları hâlinde çoęu zaman sorun ortadan kalkar.

Etkinlik

AŖaęıdaki resmi inceleyiniz. YaŖanan anlaŖmazlıęın sebebini açıklayınız.

Gűnlűk yaŖamda anlaŖmazlıkların çoęu, insanların birbirini yeterince dinleyip anlamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle kendimizi doęru ifade etmeli, karŖımızdakini dikkatli dinlemeli, karŖılıklı duygu ve dűŖűncelerimize saygılı olmalıyız. Bu da doęru iletiŖimin temelini oluŖturur.

Etkinlik

ArkadaŖlarınız ile aranızda çıkan anlaŖmazlıkları nasıl zyorsunuz? Anlatınız.

Değerlendirme alıŖmaları

1. AnlaŖmazlıkların nedenleri ne olabilir?
2. AnlaŖmazlıkları nasıl çözebiliriz? Açıklayınız.

UZLAŞI GEREKTİREN VE GEREKTİRMEYEN DURUMLAR

Hazırlık Çalışmaları

Aşağıdaki resimleri inceleyiniz. Resimlerde izlenecek televizyon programına nasıl karar verildiğini açıklayınız.

Sadece kendimizi ilgilendiren konularda uzlaşma aramaya gerek yoktur. İnsanlar başkalarının hak ve özgürlüklerini kısıtlamadıkları sürece kendileri ile ilgili tercihlerde bulunabilir, kararlar alabilirler. Örneğin, oyun oynayıp oynamayacağımıza kendimiz karar veririz. Ancak arkadaşımızla hangi oyunu oynayacağımıza birlikte karar veririz. Bu yüzden uzlaşma kişisel yaşamla ilgili değil, toplumsal yaşamla ilgilidir.

Etkinlik

Aşağıdaki bulutların içine uzlaşma gerektiren durumlara ve uzlaşma gerektirmeyen durumlara kendi yaşantınızdan örnekler veriniz.

Uzlaşma Gerektiren Durumlar

Uzlaşma Gerektirmeyen Durumlar

Toplumsal yaşamı düzenlemek için yasalar, yönetmelikler ve kurallar vardır. Bunlara uymamız gerekir, üzerinde tartışıp uzlaşmaya gerek yoktur. Örneğin okulda öğrenciler okula giriş çıkış saatlerine uzlaşarak karar veremezler. Bu konuda belirlenen kurallara uymak zorundadırlar.

Etkinlik

Aşağıdaki resimleri inceleyerek uzlaşi gerektiren ve gerektirmeyen durumları altlarına yazınız.

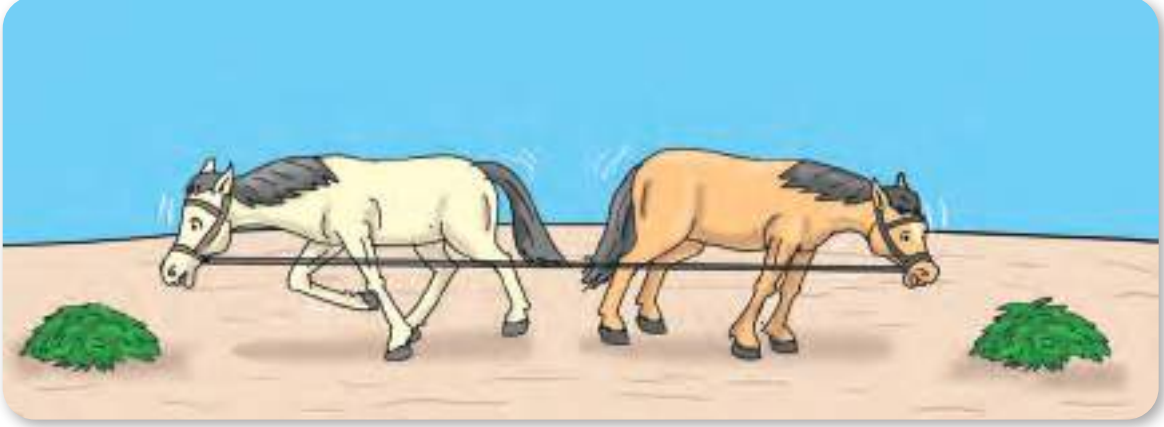
Değerlendirme Çalışmaları

Bir durumun uzlaşi gerektirip gerektirmediğine nasıl karar verebiliriz? Anlatınız.

UZLAŞI YOLLARI

Hazırlık Çalışmaları

Aşağıdaki resimleri inceleyiniz. Yaşanan anlaşmazlığın nasıl çözüldüğünü anlatınız.

Sorun yaşadığımız kişilerle bir araya gelerek karşılıklı konuşabiliriz. Onların duygu, düşünce ve isteklerini anlamaya çalışarak ortak çözüm önerileri geliştirebiliriz. Bu çözüm önerilerinden birine karar verip uygulamaya koyabiliriz. Bu süreçte saygılı, açık fikirli, sabırlı ve iletişime açık olunması önemlidir. Bu şekilde karşılıklı anlaşarak uzlaşmaya varmış oluruz. Böylelikle her iki taraf da kazanmış olur.

Uzlaş süreci;

1. Problemin ne olduğunu belirlemek,
2. Kızgın ve öfkeliyken konuşmamak,
3. Öfkemiz geçtiğinde karşılıklı düşünce ve duygularımızı açıklamak,
4. Karşımızdakinin düşünce ve duygularını anlamak,
5. Birlikte çözüm önerileri geliştirmek,
6. İki taraf için en uygun çözümü uygulamaya koymak şeklinde özetlenebilir.

Etkinlik

Aşağıdaki örnek olayı inceleyerek uzlaş gerektiren ve uzlaş gerektirmeyen durumları ilgili kutucuklara yazınız.

Uzlaş Gerektiren Durumlar	Uzlaş Gerektirmeyen Durumlar
.....
.....

Piknik Zamanı

4/E sınıfı öğrencileri hep birlikte pikniğe gitmeye karar verirler. Ancak nereye gideceklerine karar veremezler. Öğretmenleri seçenekleri sunar ve nereye gidecekleri konusunda kararı öğrencilere bırakır. Büyük bir heyecanla alışveriş listeleri ve görev dağılımı yapılır. Hatta oynanacak oyunlar, yapılacak yarışmalar dahi planlanır. Ancak bir türlü nereye gidecekleri konusunda anlaşmaya varamazlar.

4/E sınıfı öğrencilerinin yaşadığı sorunu siz olsaydınız nasıl çözerdiniz?

Değerlendirme Çalışmaları

Uzlaş sürecinde nelere dikkat edilmelidir? Açıklayınız.

ANLAŞMAZLIK VE UZLAŞI

Hazırlık Çalışmaları

İnsanlar kendilerinin olduğu gibi, diğer insanların da hakları ve özgürlükleri olduğunu unutmamalıdır. Anlaşmazlıklar yaşansa bile herkesin fikrini söylemesine imkân verilmelidir. İnsanlar uzlaşa sağlayabilmek için çaba göstermelidir. Çünkü uzlaşa sağlanmadığında anlaşmazlık devam eder.

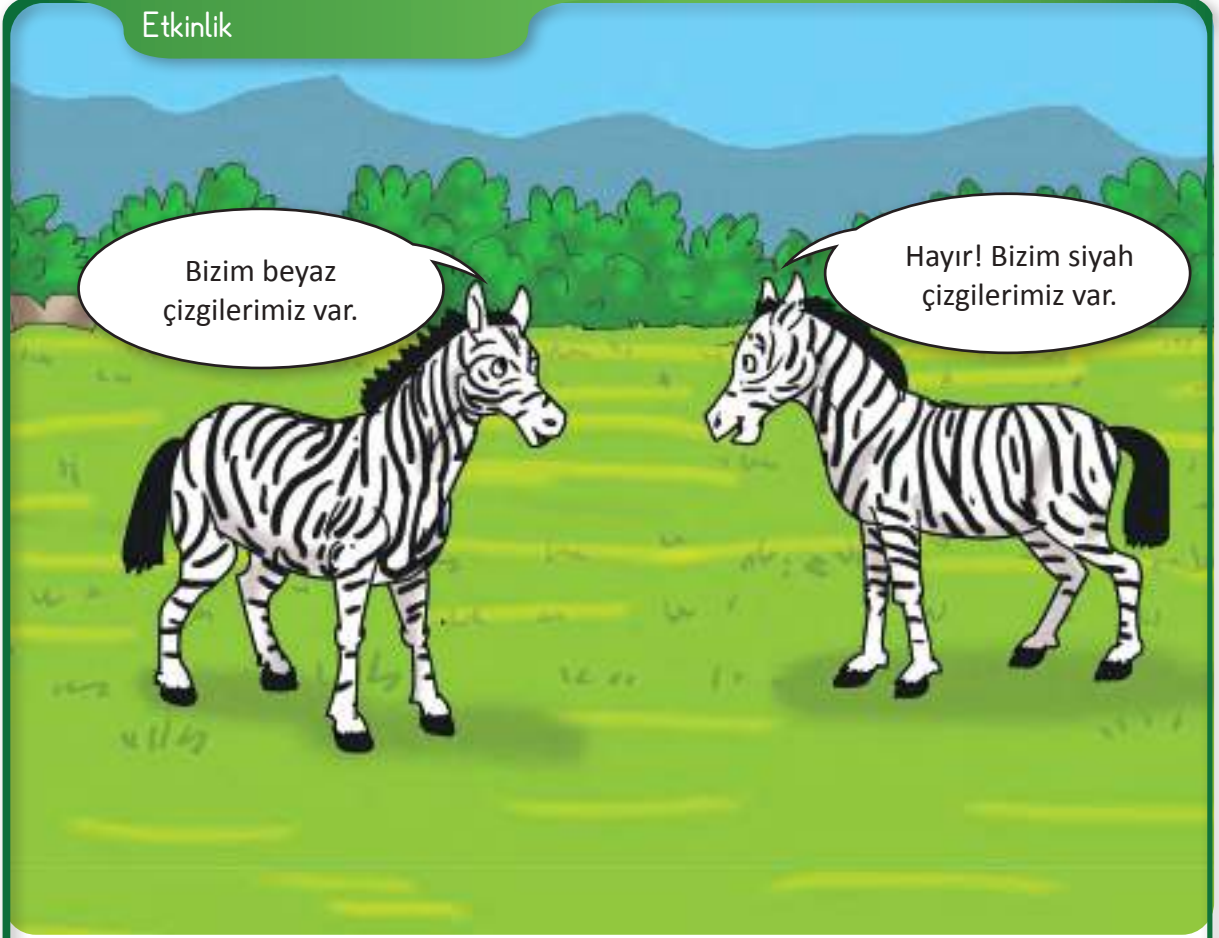
Etkinlik

Aşağıda yaşanabilecek bazı anlaşmazlık durumları verilmiştir. Siz de yaşadığınız bir anlaşmazlık durumunu yazınız. Bu anlaşmazlıkların uzlaşarak çözümlendiği ve çözümlenmediği durumlarda ortaya çıkan sonuçları yazınız.

Yaşanan Anlaşmazlıklar	Uzlaşa Sağlanması Durumunda	Uzlaşa Sağlanamaması Durumunda
Bir grup öğrenci bahçede "köşe kapmaca" oynuyor. Halil dışardan gelip oyunu bozuyor.
Koşarken bir arkadaşını Yankı'ya çarpıyor.
.....

AnlaŖmazlıkların uzlaŖı ile sonuçlanması birlikte yaŖama kùltürüne olumlu katkı sağlar. Taraflar uzlaŖtıkları zaman birbirine karŖı güven duyar ve sayęı gösterirler. UzlaŖı sağlanamadığında taraflar arasında sağlıklı bir iletiŖim kurulamaz. Bu durum güven ve sayęı ortamını zedeler.

Etkinlik

Zebralar arasında anlaŖmazlıęın devam etmesi veya uzlaŖmanın sağlanması durumunda ortaya çıkacak sonuçları yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Sorunlarımızı uzlaŖarak çözemediğimizde yeni sorunlar ortaya çıkar. Çünkü böyle durumlarda ya sorun ötelenmiŖ ya da bir tarafın razı olmayacağı bir durum ortaya çıkmıŖtır. Bu nedenle uzlaŖı sağlamak için çaba sarf etmeliyiz.

Değerlendirme ÇalıŖmaları

UzlaŖı ile sorunları çözmenin yararları nelerdir?

YAPALIM ÖĞRENELİM

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

1. (...) Demokratik bir toplumda insanlar birlikte yaşama kültürüne sahip olmalıdır.
2. (...) Anlaşmazlıklar yaşadığımızda yalnızca kendi hakkımızı gözetmeliyiz.
3. (...) Uzlaşi sürecinde doğru iletişim önemlidir.
4. (...) Kendimizden başkasını ilgilendirmeyen konular da uzlaşi gerektirir.
5. (...) Sorunlarımızı uzlaşi ile çözmezsek yeni sorunlar ortaya çıkabilir.
6. (...) Uzlaşi bir arada yaşama kültürünü geliştirir.
7. (...) Hak ve özgürlüklere saygı duymak anlaşmazlıklara neden olur.
8. (...) Diğer insanlarla yaşadığımız sorunları uzlaşarak çözmeliyiz.
9. (...) Uzlaşi, güven ve saygı ortamını zedeler.
10. (...) Uzlaşi, toplumsal yaşam alanı ile ilgilidir.

B. Aşağıdaki cümleleri, verilen sözcük veya sözcük grubu ile tamamlayınız.

kanıtlara

saygılı

kurallar

doğal

iletişim sorunları

1. Uzlaşi sürecinde insanlar birbirlerine karşı anlayışlı ve olmalıdır.
2. Anlaşmazlıkların yaşamın bir parçası ve olduğu unutulmamalıdır.
3. İnsanlar arasındaki anlaşmazlıkların nedenlerinden biridir.
4. Yasalar, yönetmelikler ve ile düzenlenen durumlar uzlaşi gerektirmez.
5. Uzlaşi sağlayabilmek için kişiler görüşlerini dayandırarak savunmalıdırlar.

C. AŖağıdaki kavramlar ile bu kavramların anlamlarını eŖleŖtiriniz.

İletiŖim

1

Tarafların arasındaki anlaŖmazlıkların ortadan kaldırılması yoluyla birliğin sağlanması

Taraf

2

Kendisini karŖı tarafın yerine koymak ve olaylara onun bakıŖ açısıyla bakmak

AnlaŖmazlık

3

İstekleri, dűŖünceleri karŖıt olan iki kiŖiden veya iki topluluktan her biri

UzlaŖı

4

Duygu, dűŖünce veya bilgilerin akla gelebilecek her tűrlű yolla baŖkalarına aktarılması

Empati

5

İki veya daha çok tarafın dűŖünce ve amaçları arasında ayrılık yaŖanması

D. AŖağıdaki sorularda doğru seçeneği iŖaretleyiniz.

1. AŖağıdakilerden hangisi anlaŖmazlıkların özűlmesine olumlu katkı sağlar?

- A) Sorunu görmezden gelmek
- B) KarŖımızdakini dinlememek
- C) Empati kurmak
- D) Taraflı davranmak

2. Aşağıdakilerden hangisi birlikte yaşam kültürüne sahip bireylerin davranışlarından biri değildir?

- A) Uzlaşmaya açık olur.
- B) Empati yaparlar.
- C) Ortak kararlara uyarlar.
- D) İnatçıdırlar.

3. Aşağıdakilerden hangisi uzlaşma sürecine katkı sağlayan unsurlardan değildir?

- A) Saygılı olmak
- B) Açık fikirli olmak
- C) İş birliğine açık olmak
- D) Sabit fikirli olmak

4. Aşağıdakilerden hangisinde uzlaşmaya gerek yoktur?

- A) Teneffüste hangi oyunu oynayacağımıza karar verirken
- B) Hangi elbiseyi giyeceğimize karar verirken
- C) Ailemizle tatilde nereye gideceğimize karar verirken
- D) Kardeşimizle ne izleyeceğimize karar verirken

5. Aşağıdaki tutumlardan hangisi uzlaşma sürecini desteklemez?

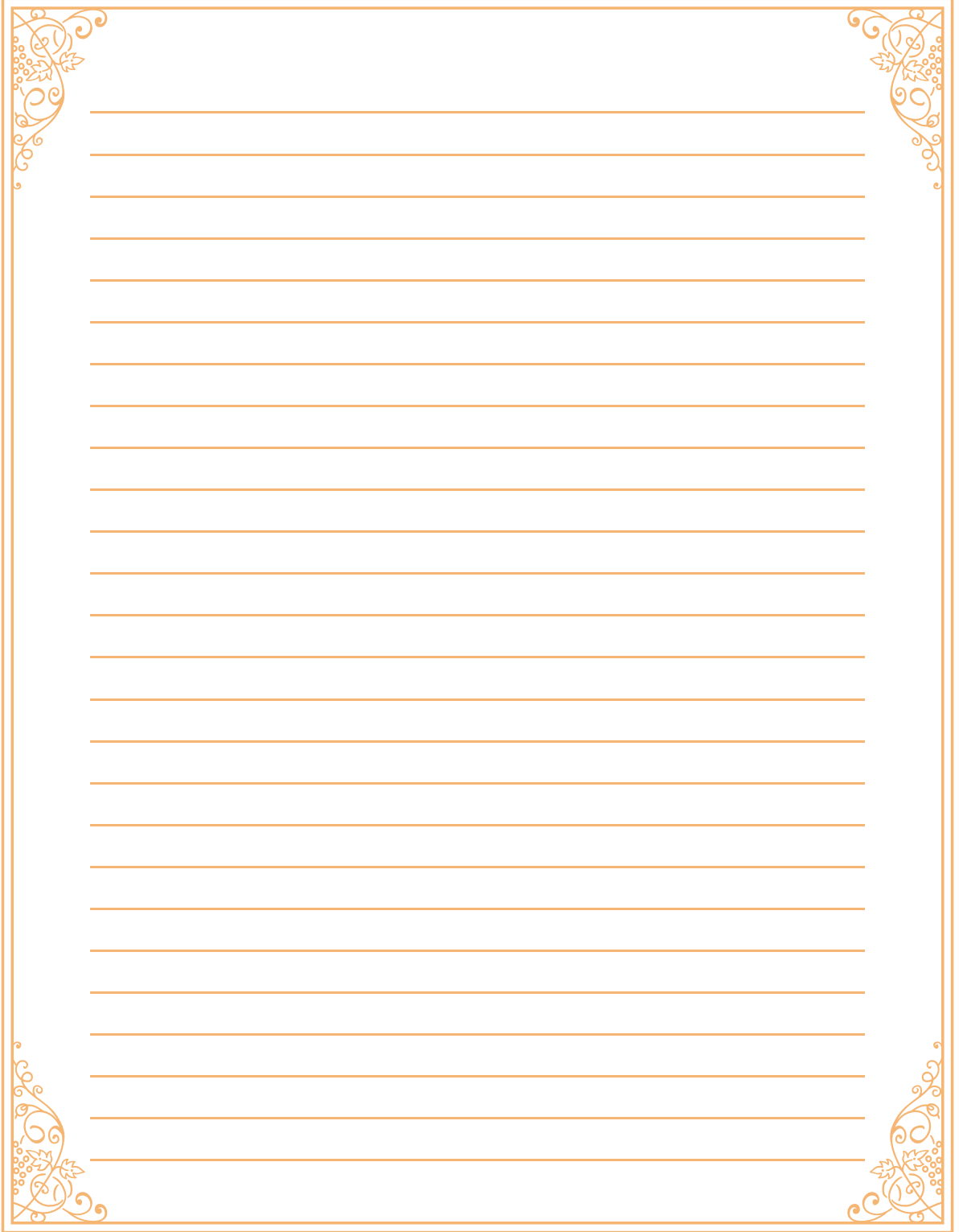
- A) Herkesin düşüncelerini özgürce söylemesine fırsat verilmesi
- B) Herkesin fikrine saygı duyulması
- C) Olaylara yalnızca kendi açısından bakılması
- D) Tarafların birbirine hoşgörülü olması

6. Aşağıdaki tanım hangi kavrama aittir?

“Ortaya çıkan anlaşmazlıkların giderilerek sorunun çözülmesi ve birliğin sağlanmasıdır.”

- A) Uzlaşma
- B) Güven
- C) Anlaşma
- D) Dayanışma

E. Arkadaşınızla yaşadığınız bir sorunu uzlaşarak çözmek için ona bir öneri mektubu yazınız.

5. ÜNİTE KURALLAR

KURALLAR

Hazırlık Çalışmaları

1. En sevdiğiniz oyunun kurallarını anlatınız.
2. Oyun oynarken kurallara uyulmaz ise neler olur? Açıklayınız.
3. Sınıf kuralları olmasaydı bu durumdan nasıl etkilenirdiniz? Tartışınız.

İnsanların bir arada düzen içinde yaşayabilmeleri için uymaları gereken bazı kurallar vardır. Bu kurallar sayesinde nerede, nasıl davranmamız gerektiğini öğreniriz. Örneğin herkese saygılı olmak, yalan söylememek, verdiğimiz sözü tutmak, konuşurken başkalarının sözünü kesmek, okula zamanında gitmek bu kurallardan bazılarıdır.

Kurallar İkiye Ayrılır

Yazılı Olmayan Kurallar

Görgü kuralları, gelenekler, ahlak kuralları yazılı olmayan kurallardır. Bu kurallar nesilden nesile geçerek süreklilik kazanır. Örneğin; ihtiyacı olana yardım etmek, toplu taşıma araçlarında yüksek sesle konuşmamak, bayramlarda büyükleri ziyaret etmek yazılı olmayan kurallardır. Bu kurallara uyulmaması hâlinde ayıplanma, dışlanma gibi yaptırımlarla karşılaşırız.

Yazılı Kurallar

Yazılı kurallar hukuk kurallarıdır. Devlet hukuk kurallarının uygulanmasını sağlar. Bu kurallara herkes uymak zorundadır. Yazılı kurallara uyulmaması durumunda devletin yasal güçleri devreye girer. Örneğin, başkasının can ve mal güvenliğine zarar vermemek bir hukuk kuralıdır.

Yazılı olmayan kurallara yaşamınızdan örnekler veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yazılı olan kurallara yaşamınızdan örnekler veriniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik

Aşağıda verilen ifadeler hangi kural türüdür? İşaretleyiniz.

Kurallar	Yazılı Kurallar	Yazılı Olmayan Kurallar
Verdiği sözü tutmak		
Biri ile konuşurken sözünü kesmemek		
Okula zamanında gitmek		
Vergi vermek		
Konuksever olmak		
Hapşırırken ağzını kapatmak		
Aşağılayıcı konuşmamak		
Ağızda lokma varken konuşmamak		
Askere gitmek		
Askere uğurlama töreni yapmak		

Kurallar bir toplumdan diğerine değişiklik gösterdiği gibi aynı toplumda zaman içerisinde de değişiklik gösterebilir. Örneğin; düğün törenleri, misafir ağırlama biçimleri toplumdan topluma farklılaşır. Bazen kurallar aynı toplumda zamanla değişim gösterebilir. Örneğin, bilgisayar kullanımının yaygınlaşmasıyla bilgi çağına insanlar daha önceki kuşakların bilmediği **bilgi suçları** kavramı ile tanışmıştır.

Etkinlik

Aile büyüklerinizden yardım alarak yazılı olmayan kurallardan zaman içinde değişenlere örnek veriniz.

.....

Değerlendirme Çalışmaları

- 1- Kurallara neden ihtiyaç duyarız?
- 2- Yazılı kurallar ile yazılı olmayan kuralları yaptırımları bakımından karşılaştırınız.

KURALLAR VE ÖZGÜRLÜKLER

Hazırlık Çalışmaları

Mustafa Kemal Atatürk “Özgürlük, başkasına zararlı olmayacak her türlü kullanımda bulunmaktır. Kişisel özgürlüğe sınır olarak başkalarının özgürlük sınırı gösterilir. Bu sınır ancak yasa yoluyla saptanır ve belirtilir.” sözüyle neyin önemini vurgulamıştır? Arkadaşlarınız ile tartışınız.

Toplumsal kurallar hak ve özgürlüklerimizin kullanımını düzenler, onların korunmasına hizmet eder. Bu kurallar aynı zamanda bize sorumluluklar yükler. Örneğin eğitim hakkımızı kullanarak okula gideriz. Okulda uymamız gereken bir takım kurallar vardır. Hangi günler okula gideceğimiz, derse giriş çıkış saatlerimiz, derste ve teneffüste hangi davranışlara dikkat edeceğimiz, arkadaşlarımıza ve öğretmenlerimize nasıl davranacağımız kurallarla belirlenmiştir. Okullarda bu kurallara uyulmazsa eğitim hakkından yeterince yararlanamayız.

Etkinlik

Okulda okul yönetimi, öğretmenler ve diğer görevlilerin uyacağı kurallar yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiştir. Bu kuralların neler olduğunu ilgili kişilerle görüşme yaparak yazınız.

Okul yönetimi:

.....

.....

Öğretmenler:

.....

.....

Diğer görevliler:

.....

.....

Öğrencilerin de uyacağı kurallar vardır. Yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiş olan bu kurallara örnekler veriniz.

.....

.....

Kuralların ortadan kalkması hak ve özgürlüklerimizi nasıl etkiler? Açıklayınız.

.....

.....

Kurallar hak ve özgürlüklerimizi kısıtlıyor gibi algılansa da aslında hak ve özgürlükleri koruma amacı taşır.

Etkinlik

Trafik kurallarına uymayan bir sürücü ne tür yaptırımlarla karşılaşabilir? Trafik kurallarına uymak hangi hak ve özgürlüklerimizin korunmasını sağlar?

Değerlendirme Çalışmaları

“Evet” ya da “Hayır” kutucuklarından uygun olanı işaretleyerek seçiminizin nedenini açıklayınız.

1. Kurallar hak ve özgürlüklerimizin korunmasını sağlar.

EVET

HAYIR

Çünkü

.....

.....

.....

2. Kurallar hak ve özgürlüklerimizi sınırlandırır.

EVET

HAYIR

Çünkü

.....

.....

.....

KURALLAR VE TOPLUMSAL AHENK

Hazırlık Çalışmaları

Aşağıdaki resmi inceleyiniz. Kurallara uymayan oyuncuya nasıl davranılmaktadır? Anlatınız.

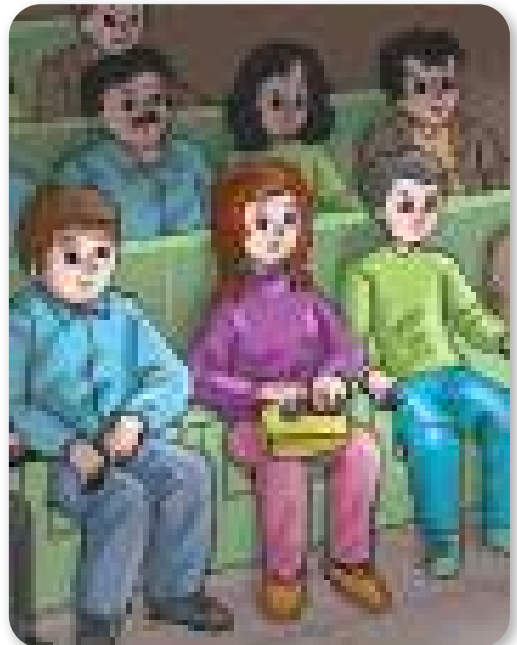
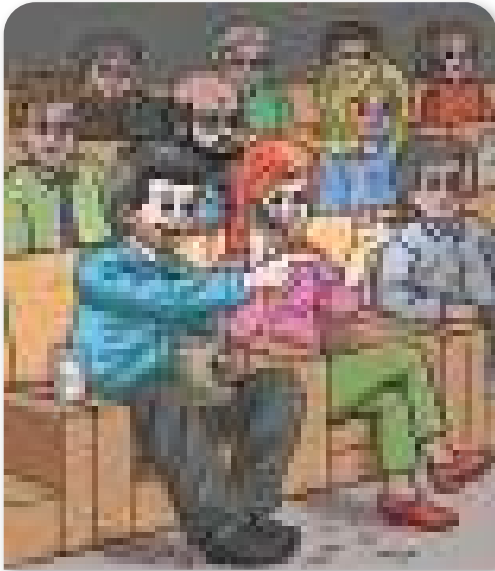

Yaşadığımız toplumda, ailede, okulda ve oynadığımız oyunlarda kurallara uyulmaması durumunda karmaşa ortaya çıkar ve düzen bozulur. Kurallara uyulmaması bireylerin toplumla bütünleşmesini engeller ve ilişkilerde belirsizliğe neden olur. Bu durumda hak ve özgürlüklerimizi kullanamayız, adalet ve eşitlik sağlanamaz. Böyle bir ortamda bireylerin güven ve huzur içinde yaşaması olanaksız hâle gelir. Bu yüzden kurallara uyulmaması durumunda yaptırımlar uygulanır.

Etkinlik

Aşağıdaki resimleri inceleyiniz.

1. Hangi resimde kurallara uyulmaktadır?
2. Kurallara uyulmaması durumunda hangi sorunlar ortaya çıkar? Tartışınız.

Kurallara uyulmadığında kişiler yaptırımla karşılaşılır. Yazılı kurallara uyulmaması hâlinde yasal yaptırımlarla yazılı olmayan kurallara uyulmaması halinde ise ayıplanma, kınanma ve dışlanma gibi toplumsal yaptırımlarla karşılaşılır. Yaptırımlar kurallara uymayı zorunlu hâle getirir.

Etkinlik

1. Aşağıdaki şiire anlamına uygun bir başlık yazınız.
2. Şiirde kurallar nasıl tanımlanmıştır? Anlatınız.
3. Aşağıdaki şiiri ritim eşliğinde söyleyiniz.

.....
Unutmamalı insan,
Yalnız değil her yerde.
Evinde, sokağında,
Şehrinde, vatanında.

Birlikte yaşamının,
Bir düzeni olmalı.
İnsanlar birbirine,
Sevgi, saygı duymalı.

Davranışa yön veren,
İlkeler var olmalı.
Kurallar bizler için,
Herkes buna uymalı.

Kurala uymalıyız,
Birlikte yaşıyorsak.
Hak, özgürlük güzeldir,
Kimseyi üzmüyorsak.

İnsanlar mutlulukla,
Hep beraber olmalı.
Toplumsal uyum için,
Kurallar hep olmalı.

(Dr. Nalan ALTAY, Suna AY, Zeynep Özge ERTEK, Halil POLAT, Emine SELMANOĞLU, Hasan YALÇIN)

Bireyin devlete, devletin de bireye karşı görev ve sorumlulukları yasalarla belirlenmiştir. Yasalarla yapılan sınırlandırmalarla hem bireyin hak ve özgürlükleri güvence altına alınır hem de devletle birey arasında yasalar önünde eşitlik sağlanır. Yasalara uymak birey için de devlet için de zorunludur. Buna **hukukun üstünlüğü** denir.

Değerlendirme Çalışmaları

1. Kurallara uyulmaması hâlinde ne gibi sorunlar yaşanır?
2. Yazılı kurallara ve yazılı olmayan kurallara uyulmaması durumunda uygulanan yaptırımları karşılaştırınız.
3. Hukukun üstünlüğü nedir? Açıklayınız.

KURALLARA UYARIM

Hazırlık Çalışmaları

Aşağıdaki resmi inceleyiniz. Resimde gördüğünüz sorunu anlatınız.

İyi bir yurttaş, ülkesinin düzenini ve devamını sağlayan kanunlara bağlıdır. Kanunlara uymayı temel bir değer olarak benimser. Kurallara uymak ve bunlara uyulmasını sağlamak bir yurttaşlık görevidir. Bu, yaşadığımız toplumun düzen ve devamlılığına karşı duyarlılığımızı gösterir.

Etkinlik

Aşağıdaki resimde geçen olayda yaşanan sorunu ve bu sorunun çözümü için yurttaş olarak neler yapabileceğinizi söyleyiniz.

İyi bir yurttaş, yurttaşlık bilincine sahiptir. Bilinçli yurttaş, ülkesine ve devletine bağlıdır. Yurttaşlık bilinciyle hareket ederek yurttaşlık sorumluluklarını yerine getirir. Bu sorumluluklardan biri de kanunlara uyulmasını takip etmektir.

Etkinlik

Aşağıdaki durumlarda kuralların uygulanması için neler yapılabileceğini yazınız.

1. Fotoğraf çekmenin yasak olduğu bir müzede arkadaşınızın fotoğraf çektiğini gördünüz.
2. Parkta arkadaşlarınızın çöplerini yere attığını gördünüz.
3. Arkadaşlarınızın okul merdivenlerinden iniş çıkış yönlerine dikkat etmediğini gördünüz.
4. Sınıf başkanlığı seçiminde oy kullanmak istemeyen bir arkadaşınızı fark ettiniz.
5. Bir arkadaşınızın elini yıkadıktan sonra musluğu kapatmadığını gördünüz.

Değerlendirme Çalışmaları

“Kurallara uymak ve uymayanları uyarmak yurttaşlık görevidir.” sözüyle ne anlatılmak istenmektedir? Yazınız.

.....

YAPALIM ÖĞRENELİM

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

1. (...) Toplumsal yaşamda düzeni sağlamak için kurallar gereklidir.
2. (...) Yere tükürmemek bir görgü kuralıdır.
3. (...) Kurallara uymak bir vatandaşlık görevidir.
4. (...) Kurallar zaman içerisinde değişebilir.
5. (...) Bayramda büyüklerimizi ziyaret etmek yazılı bir kuraldır.
6. (...) Hukukun üstünlüğü hem bireyin hem de devletin yasalara uymasıyla mümkündür.
7. (...) Kuralların olmadığı toplumlar, diğer toplumlara göre daha güvenlidir.
8. (...) Toplumda sadece yazılı olmayan kurallara uymak yeterlidir.
9. (...) Kurallara uyulmadığında yaptırımlarla karşılaşırız.
10. (...) Kurallar toplumda huzuru sağlar.

B. Aşağıdaki cümleleri, verilen sözcük veya sözcük grubu ile tamamlayınız.

yazılı kurallar

yasalarla

ayıplama

yaptırım

yazılı olmayan kurallar

ceza

değişim

1. Kurallar bir toplumda zaman içinde gösterebilir.
2. Yazılı olmayan kurallara uymadığımız zaman, kınama, dışlama gibi yaptırımlarla karşılaşırız.
3. Hukuk kurallarıdır.
4. Kurallara uymadığımız zaman uygulanır.
5. Görgü kuralları, gelenekler, din kuralları ve ahlak kurallarıdır.
6. Hukuk kurallarına uyulmazsa ilgili kurumlar verir.
7. Bireyin devlete, devletin de bireye karşı görev ve sorumlulukları belirlenmiştir.

C. Aşağıdaki sorulardan doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Aşağıdakilerden hangisi kurallara uyulmayan bir durumu ifade etmektedir?

- A) Ali'nin yedi yaşında okula başlaması
- B) Şoför Ahmet Bey'in kırmızı ışıktaki otomobilini durdurması
- C) Hasan'ın söz hakkı alarak konuşması
- D) Merve'nin otobüse sıra takip etmeden binmesi

2. Aşağıda verilen ifadelerden hangisi ya da hangileri kurallara uyulmadığında ortaya çıkabilecek durumu belirtmektedir?

- I. Toplumsal uyum artar.
- II. Herkes haklarını özgürce kullanabilir.
- III. Hak ve özgürlüklerimiz zarar görebilir.
- IV. Toplumda huzursuzluk ortaya çıkar.

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) II ve III D) III ve IV

3. Kurallar her zaman devlet tarafından konulmaz. Evimizde ailemizle, mahallede komşularımızla, oyunlarda arkadaşlarımızla belirlediğimiz kurallar vardır.

Aşağıdakilerden hangisi sözü edilen kurallardandır?

- A) Yazılı kurallar
- B) Kanunlar
- C) Yönetmelikler
- D) Yazılı olmayan kurallar

4. Aşağıdakilerden hangisi yazılı kurallara örnektir?

- A) Büyüklerimize karşı saygılı olmak
- B) On sekiz yaşında oy kullanmak
- C) Konuşan birinin sözünü kesmemek
- D) Toplu taşıma araçlarında yüksek sesle konuşmamak

5. Aşağıdakilerden hangisi bir yurttaşın sorumluluklarından biri değildir?

- A) Trafikte kırmızı ışıktaki geçiş.
- B) Ülkesine ve vatanına bağlıdır.
- C) Yasalara uyar.
- D) Kurallara uymayanları uyarır.

D. Aşağıdaki kavram haritasında boş bırakılan yerleri, verilen sözcük veya sözcük gruplarından uygun olanları kullanarak doldurunuz.

Yazılı kurallar

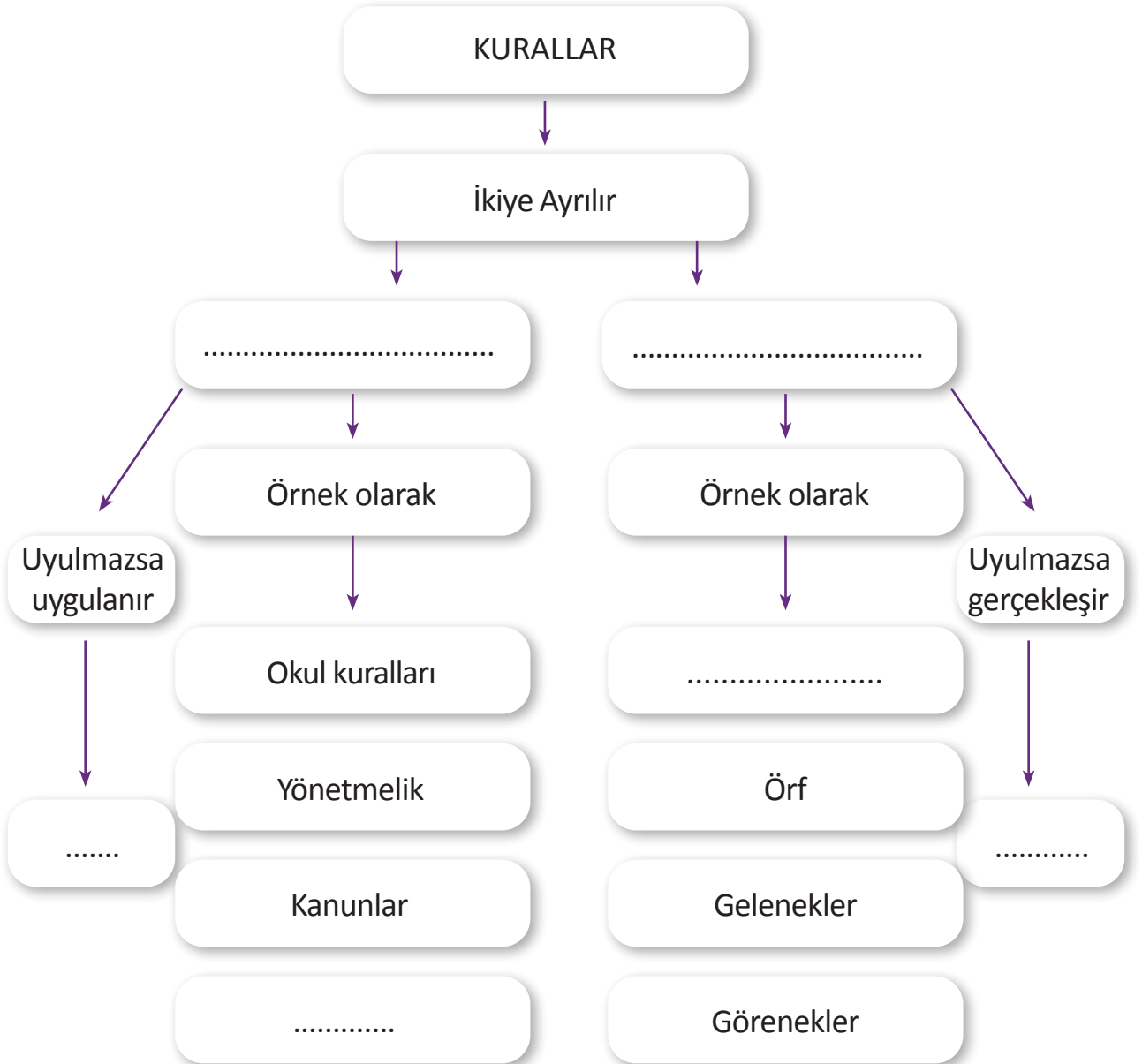
Kınama

Ahlak kuralları

Yazılı olmayan kurallar

Ceza

Anayasa

E. Kurallara uyulmaması halinde ortaya çıkabilecek sorunlara dikkat çeken bir yazı yazınız.

[illegible]

6. ÜNİTE BİRLİKTE YAŞAMA

YURDUMUZ

Hazırlık Çalışmaları

Vatan Sevgisini İçten Duyanlar

Vatan sevgisini içten duyanlar
Sıtkı ile çalışır benimseyerek
Milletine, Ulusuna uyanlar
Demez neme lazım, neyime gerek

Her ferdin hakkı var, bizimdir Vatan
Babamız, dedemiz döktüler al kan
Hudut boylarında can verip yatan
Saygıyla anarız, şehit diyerek

.....
Olmak istiyorsan dünyada mesut
Hakka, halka yarayacak bir iş tut
Çalıştır oğlunu, kızını okut
İnsan olmak için okumak gerek

Vatan bizim, ülke bizim, el bizim
Emin ol ki her çalışan kol bizim
Ayyıldızlı bayrak bizim, mal bizim
Söyle Veyssel öğrenerek, överek.

Âşık Veyssel Şatıroğlu

1. “Vatan sevgisi” sözünden ne anlıyorsunuz?
2. Şiire göre vatan sevgisini içten duyanlar neler yapmalıdır?

İnsanların bir arada yaşadıkları toprak parçası yurt (vatan) olarak tanımlanır. Ancak yurt yalnızca üzerinde yaşanan yer değildir. Yurt gurur, sevinç ve kederde ortak olan insanların barış içinde yaşadıkları, ortak kültür ve değerleri benimsedikleri yerdir. Aynı yurdu paylaşan insanlar birbirlerinin hak ve özgürlüklerine saygı duyarlar. Karşılıklı sevgi ve kardeşlik duygularıyla birbirine bağlıdırlar. Aynı yurttta yaşayan ve ortak değerlere sahip olan insanlara **yurttaş** denir.

Mülteci: Zulüm ve baskı nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişi olarak tanımlanır.

Haymatlos: Herhangi bir ülkenin vatandaşı olmayan, vatandaşlıktan çıkarılan ya da başka nedenlerle vatansız kalan kişi olarak tanımlanır.

Etkinlik

Aşağıdaki cümleleri duygu ve düşüncelerinize göre tamamlayınız.

Yurt benim için

Çünkü

Yurttaş olmak benim için

Çünkü

Etkinlik

Aşağıdaki oyunu okul bahçesinde oynayınız.

Bütünüz ve Biriz, İnsanız ve Hürüz

Okul bahçesinde sınıf mevcuduna göre dört grup oluşturulur. Her bir grup **bütünüz**, **biriz**, **insanız** ve **hürüz** isimlerinden birini seçer. Okul bahçesinde el ele tutuşmuş grup üyeleri verilen komut ile zıplayarak gezer.

Öğretmen tarafından adı söylenen grubun üyeleri donarak sabit kalır. Diğer grup üyeleri el ele tutuşarak donan öğrencilerin etrafında çember oluşturup grup ismini sorarlar. Grup ismi söylenince hep bir ağızdan,

“Bütünüz ve biriz. İnsanız ve hürüz!” diye bağırarak grubu kurtarırlar. Oyun öğretmenin komutuyla tekrar başlatılır.

Değerlendirme Çalışmaları

1. Bir yerin yurt olabilmesini sağlayan unsurlar nelerdir?
2. Yurttaş kime denir?
3. Haymatlos ve mülteci sözcüklerinin anlamını söyleyiniz.

Sonraki Konuya Hazırlık

Devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları hakkında araştırma yapınız.

DÜZENLEYİCİ KURUMLAR

Hazırlık Çalışmaları

Aşağıdaki görseli inceleyerek görselde ne anlatılmak istendiğini açıklayınız.

Aynı yurdu paylaşan insanlar yaşamları boyunca eğitim, sağlık, hukuk, güvenlik vb. alanlar için düzenleyici bir kuruma ihtiyaç duyarlar. Örneğin yurttaşlar eğitim haklarından yararlanabilmek için okullara, sağlık haklarından yararlanabilmek için hastanelere giderler. Bu düzenleyici kuruma **devlet** denir. Devlet bu kurumların işleyişini sağlamanın yanı sıra yurttaşların sorunlarını da çözer. İhtiyaç duyulan alanlarda yeni kurumlar kurar ve bu kurumların yurttaşlara hizmet etmesini sağlar.

Kurumların verdiği hizmetlerden yurttaşımız olmayan insanlar da faydalanır. Bir devlet, sınırları içinde yaşayan herkese hizmet ulaştırmak ve onların ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır.

Toplumların ihtiyaçları zaman içerisinde farklılaşmış ve çoğalmıştır. Yurttaşlar karşılaştıkları sorunları çözebilmek ve bu sorunlarını duyurabilmek için sivil toplum kuruluşlarını (STK) oluşturmuşlardır. Sivil toplum kuruluşları resmî kurumlar dışında politik, sosyal, kültürel, hukuki ve çevresel amaçlarla çalışır. Bu kuruluşlar üyelerini ve çalışanlarını gönüllülük usulüyle alır, kâr amacı gütmeyiz.

Etkinlik

Aşağıdaki kutuların içine devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarından örnekler yazınız.

Devlet Kurumları

.....

.....

.....

.....

.....

Sivil Toplum Kuruluşları

.....

.....

.....

.....

.....

Etkinlik

Belirlediğiniz toplumsal soruna dikkat çekmek ve çözüm üretmek için STK kurmayı düşünüyorsunuz. Buna göre aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

1. Belirlediğiniz sorun:

2. Kurmayı düşündüğünüz STK'nin adı:

3. Belirlediğiniz sorunun çözümünde izleyeceğiniz yollar:

.....

.....

.....

Sonraki Konuya Hazırlık

Devletin yurttaşlarına karşı sorumluluklarını araştırınız.

DEVLETİN SORUMLULUKLARI

Hazırlık Çalışmaları

“Devlet ana” ve “Devlet baba” ifadelerini sizce niçin kullanıyoruz? Tartışınız.

Devletin tüm yurttaşlarına karşı sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukların başında yurttaşların sahip olduğu hakları korumak ve geliştirmek, toplumun ihtiyaçlarını ve güvenliğini karşılamak yer alır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 5. Maddesine Göre Devletin Temel Amaç ve Görevleri:

1. Ülkede yaşayan insanların bağımsızlığını, ülkenin bütünlüğünü ve bölünmezliğini sağlamak,
2. Toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak,
3. İnsanların temel hak ve özgürlüklerini güvence altına almak,
4. İnsanların maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamak.

Devlet tüm bu sorumluluklarını çeşitli kamu kurum ve kuruluşları aracılığıyla gerçekleştirir. Güvenliğimizi sağlamakla yükümlü emniyet birimleri bu kurumlardan biridir. Bu düzeni kuran ve belirli kurallarla çalışmasını sağlayan güç devlettir.

Etkinlik

Eğitim, sağlık, güvenlik ve adalet alanları ile ilgili kurum ve kuruluşların adlarını yanlarında verilen boşluklara yazınız.

Eğitim

.....

Sağlık

.....

Güvenlik

.....

Adalet

.....

Değerlendirme Çalışmaları

Sel felaketi yaşanan bir yöreye giden gazeteci, 80 yaşındaki Ayşe Teyze'nin yaşanan felaketle ilgili olarak duygu ve düşüncelerini almak istemiştir. Ayşe Teyze duygu ve düşüncelerini şöyle dile getirmiştir:

- Ah yavrum, yağmur durmadan yağdı, uşaklar çok korktu. Hepimiz bir yere toplandık. Yağmurun dinmesini bekledik. Kaybımız çoktur ama devlet elini uzattı. Hemen geldiler, var olsunlar. Bize battaniye, sıcak çorba verdiler. Yatacak yer ayarladılar. Böyle bir devletimiz var, korkumuz yok çok şükür.

Ayşe Teyze olayı anlatırken “Devlet elini uzattı.” ifadesiyle ne anlatmak istemiştir? Kısa-
ca yazınız.

.....

.....

.....

Sonraki Konuya Hazırlık

Bir yurttaş olarak sorumluluklarınız nelerdir? Araştırınız.

YURTTAŞ OLMANIN SORUMLULUKLARI

Hazırlık Çalışmaları

Atatürk “**Yurdunu en çok seven görevini en iyi şekilde yapandır.**” sözü ile ne anlatmak istemiştir? Tartışınız.

Devletin yurttaşlarına karşı sorumlulukları olduğu gibi yurttaşların da devlete karşı sorumlulukları vardır. Bu sorumluluklar kanunlara uymak, vergi vermek, seçimlere katılmak ve askerlik yapmaktır. Bunun yanı sıra yurttaşların da birbirine karşı sorumlulukları vardır. Örneğin karşılıklı hak ve özgürlüklerine saygılı olmak, yardımlaşma ve dayanışma içerisinde hareket etmek bunlardan bazılarıdır. Bu sorumlulukları yerine getirmek kültürümüze katkı sağlar.

Demokrasi kültürünü benimsemiş toplumlarda **aktif yurttaş** olmak önemlidir. Aktif yurttaş üzerine düşen sorumlulukları yerine getirir ve hakkını arar. Kendi hakkını aramanın yanı sıra başkalarının da hakkını gözetir ve onları cesaretlendirir. Aktif yurttaş eleştirel ve sorgulayıcıdır. Çevresinde yaşanan olaylara karşı duyarlıdır.

Çocukların yetişkinlere göre yurttaşlık sorumlulukları farklıdır. İster yetişkin ister çocuk olalım, hepimizin diğer insanlar ve ülkemiz için yapabileceği şeyler vardır. Bunların başında yurdumuzu sevmek ve görevlerimizi en iyi şekilde yerine getirmek gelir.

Etkinlik

Aşağıda verilen metne göre, öğrencilerin verdiği tepkileri aktif yurttaşlık kavramına göre yorumlayınız.

Fatih, Aslı ve Özlem okul yolu üzerindeki kanalizasyon borusunun sızıntı yaptığını görürler. Bu sızıntının etrafı kirlettiğini ve pis bir koku yaydığını fark ederler. Aralarında bu durumu konuşmaya başlarlar.

Fatih “Bizi ilgilendiren bir durum değil, birileri bununla ilgilenecektir.” der.

Aslı “Biz yakında bu mahalleden taşınacağız, bu konuyla mahalleli ilgilensin.” diyerek güler.

Özlem “Bu konuda vakit kaybetmeden harekete geçmeliyiz. Etrafımızı konu ile ilgili bilgilendirmeli, bize ve çevremize vereceği zararları anlatmalıyız. İnternette araştırma yaparak yetkililerle iletişime geçmeli ve sıkıntımızı duyurmamız gerekir.” der.

Etkinlik

Aşağıda verilen problem durumlarının karşısına çözüm önerilerinizi yazınız.

Problem Durumu	Çözüm Önerileri
Her sabah kullandığın okul yolunda engelli arkadaşların için rampa olmadığını ve onların bu yolda zorlandığını fark ettin.
Kantin çalışanlarının eldiven kullanmadığını gördün.
Mahalle parkında bir salıncağın kırık olması sebebiyle haftalardır salıncağı kullanamadın.
Okul servisinin ayakta öğrenci taşıdığını gördün.

Değerlendirme Çalışmaları

Yurttaş olmanın sorumlulukları nelerdir? Örnekle açıklayınız.

BİRLİKTE YAŞAMA KÜLTÜRÜ

Hazırlık Çalışmaları

Aşağıda verilen şiirden yararlanarak birlikte yaşama kültürünün önemini tartışınız.

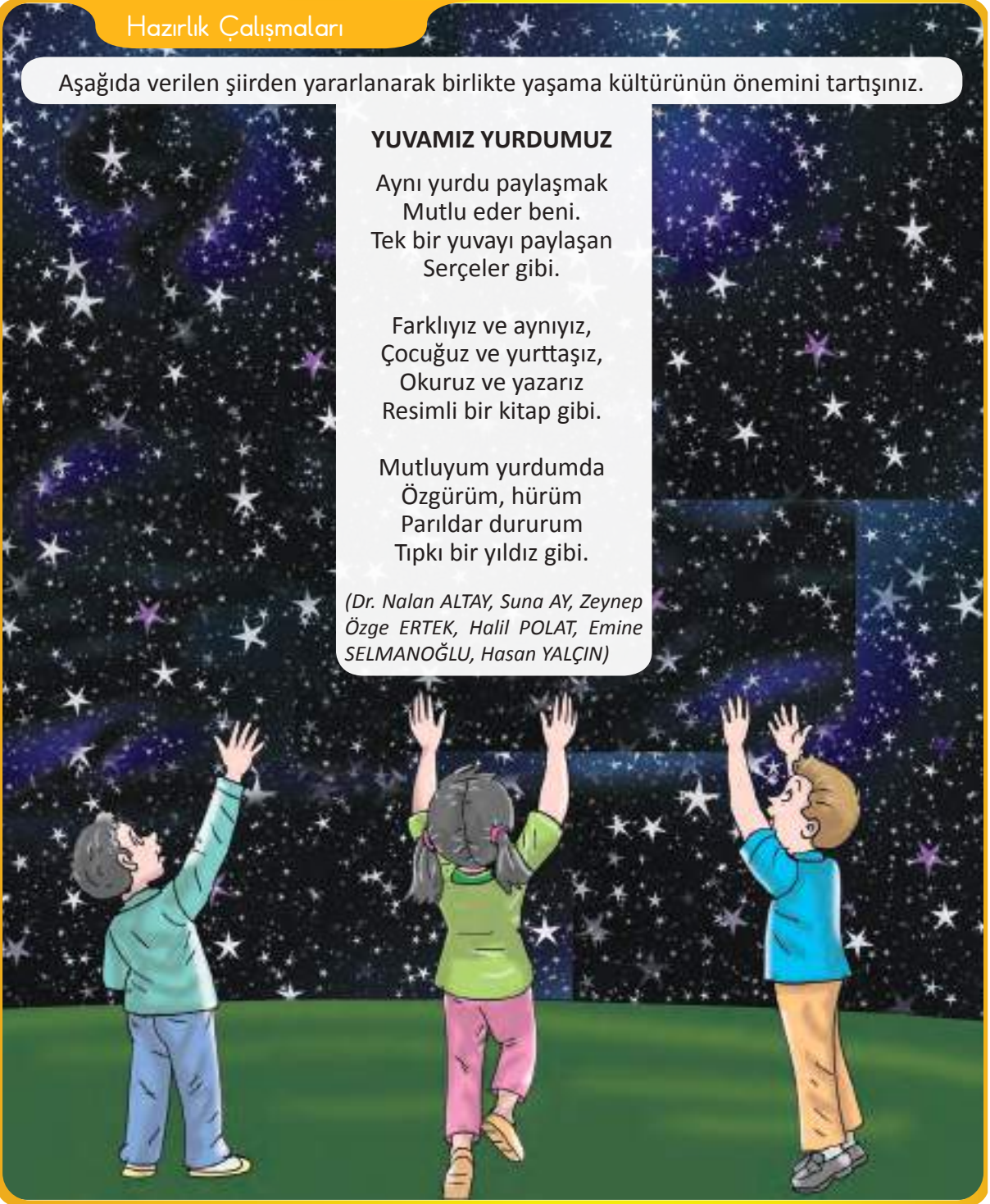
YUVAMIZ YURDUMUZ

Aynı yurdu paylaşmak
Mutlu eder beni.
Tek bir yuvayı paylaşan
Serçeler gibi.

Farklıyız ve aynıyız,
Çocuğuz ve yurttaşız,
Okuruz ve yazarız
Resimli bir kitap gibi.

Mutluyum yurdunda
Özgürüm, hürüm
Parıldar dururum
Tıpkı bir yıldız gibi.

(Dr. Nalan ALTAY, Suna AY, Zeynep
Özge ERTEK, Halil POLAT, Emine
SELMANOĞLU, Hasan YALÇIN)

Ailede birbirimize ihtiyaç duyarız. Sorumluluk alıp paylaşımlarda bulunur, kurallar belirleyip bu kurallara uyarız. Yaşadığımız toplum için de aynısı geçerlidir. Birbirimizden yardım alır, sevgi ve saygı ile diğer insanlarla iletişim kurarız. Bu kurallara uygun davranmamız birlikte uyumlu bir şekilde yaşamamızı sağlar. Örneğin ortak yaşam alanlarımızı temiz tutmak, birbirimizin fikirlerine katılmasak bile paylaşılan fikirlere saygı duymak, bizden farklı olduğunu düşündüğümüz insanlara anlayışla yaklaşmak bunlardan bazılarıdır.

Etkinlik

Aşağıda verilen açıklamayı okuyarak birlikte yaşama kültürüne sahip bireylerin özelliklerini yazınız.

“Siz de benim gibi halk oyunlarını seyretmeyi sever misiniz? Tüm oyuncular uyum içerisinde birlikte hareket ederler. Biri bile hata yapmak istemez. Oyun sergilenmeden önce defalarca prova yapar, verilen kurallara dikkatle uyarlar. Birbirleriyle konuşarak, yeni fikirler sunarak gösteriye hazırlanırlar. Toplumdaki işleyiş de böyledir. İnsanlar uyum içerisinde, birlikte yaşamak için çaba gösterirler. Toplumda verilen kurallara uyum sağlar, sürekli iletişim içinde olurlar. Ortak kararlar alır ve bunu uygularlar.”

.....

.....

.....

Etkinlik

Birlikte yaşama kültürünü etkileyen unsurları tartışınız. Belirlediğiniz unsurları maddeler halinde yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Değerlendirme Çalışmaları

Birlikte yaşama kültürüne sahip bireylerin özelliklerine örnekler veriniz.

YAPALIM ÖĞRENELİM

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına “D”, yanlış olanların başına “Y” yazınız.

1. (...) Aynı yurttta yaşayan ve ortak değerlere sahip olan insanlara yurttaş denir.
2. (...) Bir yerin yurt olabilmesi için ortak değer ve kültüre de ihtiyaç duyulur.
3. (...) Sivil toplum kuruluşlarına katılmak her yurttaş için zorunluluktur.
4. (...) Devlet yurttaşlarının güvenliğini sağlamakla görevlidir.
5. (...) Oy kullanmak yurttaşlık sorumluluklarımızdan biridir.
6. (...) Aktif yurttaş, toplumdaki sorunlara karşı duyarlıdır.
7. (...) Birlikte yaşarken farklı fikirlere saygı duymalıyız.
8. (...) Aktif yurttaş kurallara uyar.
9. (...) Seçimlere katılmak yurttaşlık sorumluluklarımızdandır.
10. (...) Devlet pek çok alanda yurttaşlarına hizmet götürmekle sorumludur.

B. Aşağıdaki cümleleri, verilen sözcük veya sözcük grubu ile tamamlayınız.

duyarlı olmak

dayanışma

iletişim

devlet

sivil toplum

1. Diğer insanlarla bir arada yaşarken birbirimizle içinde olmalıyız.
2. TEMA, TEV, Kızılay önemli kuruluşlarındandır.
3. Kamu hizmetlerini yürütmek amacıyla tarafından kurulan kurumlar kamu kurumlarıdır.
4. Etrafımızda yaşanan olaylara karşı ve hakkımızı aramak aktif yurttaşlık sorumluluklarımızdandır.
5. Birlikte yaşamayı kolaylaştıran unsurların başında gelir.

C. Verilen seçeneklerden doğru olanı işaretleyiniz.

1. İnsanlar yaşamları boyunca eğitim, sağlık, güvenlik gibi alanlarda düzenleyici bir kuruma ihtiyaç duyarlar.

Aşağıdakilerden hangisi bu ihtiyaçları karşılayan kurumdur?

- A) Devlet
- B) Sivil toplum kuruluşları
- C) Mülteci
- D) Haymatlos

2. Aşağıda verilenlerden hangisi aktif yurttaşın sahip olduğu özelliklerden biri değildir?

- A) Aktif yurttaş çevresine karşı duyarlıdır.
- B) Aktif yurttaş sorumluluklarını yerine getirir.
- C) Aktif yurttaş toplumda kural koyucudur.
- D) Aktif yurttaş haksızlığa uğradığında hakkını arar.

3. Aşağıdakilerden hangisi devletin temel görevlerinden biri değildir?

- A) Toplumun huzur ve refahını sağlamak
- B) Ülkenin bölünmez bütünlüğünü sağlamak
- C) Kişi hak ve hürriyetlerini güvence altına almak
- D) Haberleşme özgürlüğünü kısıtlamak

4. Aşağıdakilerden hangisi yurttaşların devlete karşı sorumluluklarındandır?

- A) Adaleti sağlamak
- B) Seyahat etmek
- C) Vergi vermek
- D) Güvenliği sağlamak

5. Aşağıda verilen seçeneklerden hangisi bir sivil toplum kuruluşudur?

- A) Millî Eğitim Bakanlığı
- B) Sağlık Bakanlığı
- C) Mehmetçik Vakfı
- D) Ekonomi Bakanlığı

6. İnsanların barış içinde, ortak kültür ve değerlerle yaşadıkları toprak parçası yurt olarak tanımlanır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi yurt için gerekli değildir?

- A) İnsanlar arasında kültür birliğinin olması
- B) Birlikte ve barış içinde yaşaması
- C) Herkesin aktif yurttaş olması
- D) Üzerinde yaşanan bir toprak parçası olması

D. Aşağıdaki metinden birlik ve beraberliğin önemini açıklayınız.

KIBİRLİ LALU

Çiçek tarlasında her çiçeğe yetecek kadar yer varmış. Sarı çiğdemler, mor sümbüller ve rengârenk laleler neşe içinde yaşarlarmış. Lale ailesinin en genç üyesi kırmızı renkli Lulu, en güzel çiçeklerin laleler olduğunu düşünür, tüm gününü diğer çiçeklere söylenerek geçirirmiş. Lale dışındaki çiçeklerin tamamını zarafetten yoksun, kaba ve akılsız bulurmuş. Tarladaki diğer çiçeklere selam vermez, selam verenin de selamını almazmış. Günlerini bu budalaca kibirle geçirirken tarlaya anlayışsız bir böcek dadanmış. Bu yaramaz böcek tüm çiçekleri rahatsız ediyor, çoğunu ısırp kaçıyor, bundan da büyük keyif alıyormuş.

Bir gün gözüne kibirli Lulu'yu kestirmiş. Herkes uykudayken Lulu'nun narin yaprakları içine girmiş ve onu ısırmaya başlamış. Lulu çığlık çığlığa bağırıp yardım istemiş. Diğer çiçekler Lulu'nun kaba tavırlarına kırgın olsalar da onu yalnız bırakmamışlar. Tarlanın en yaşlı çiçeği Bilge Çiço'nun işaretiyle yaramaz böcekleri kovan o büyülü sözleri hep birlikte söylemişler:

Hey uğursuz!
Dadanma yuvamıza
Bırak bizi hür kalalım
Güvenle uyuyalım
Yenilir miyiz sana?
Biz rengârenk çiçekler
Haydi, uç git yuvana
Bu iş burada biter
Aldo maldo
Hay la-ra-rı
Hep birlikte söyleyelim
Yaramaz böcek çık dışarı

Lulu onu kurtarmak için tüm çiçeklerin büyük bir dayanışma örneği göstermesi karşısında suçluluk duymuş ve ağlamaklı bir sesle şunları söylemiş:

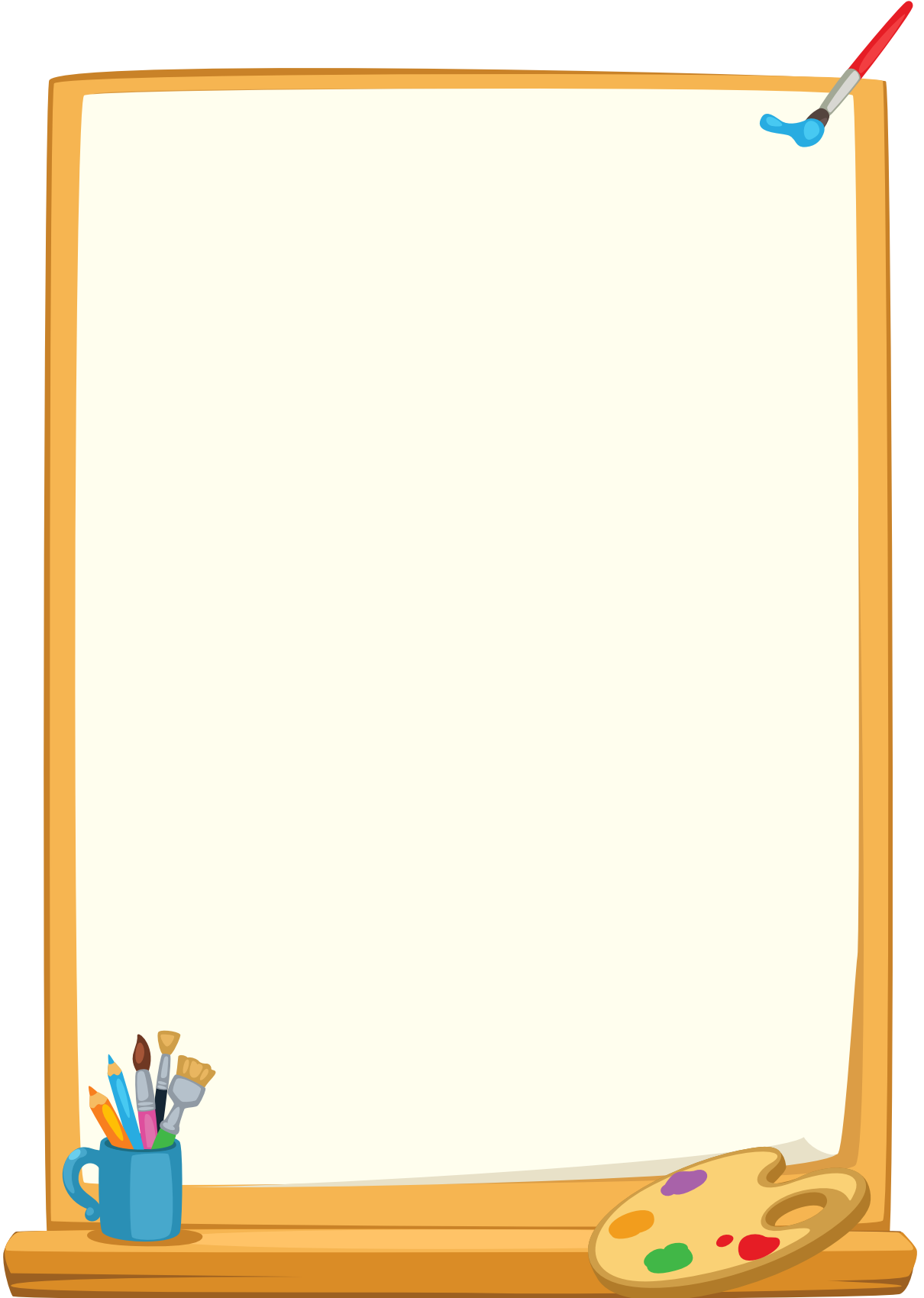
Çiçek kardeşlerim, affedin beni. Sizi böyle bilmiyordum, kibrimden sizleri görememiş, tanıyamamışım. Biz ancak birlikte varız, birlikte özgürüz. Yaptığım tüm kaba davranışlar için hepinizden dilerim özür.

Çiçekler Lulu'nun samimiyeti karşısında onu affetmiş, o günden sonra birlik olmanın önemini daha iyi anlayarak mutlu bir şekilde yaşamaya devam etmişlerdir.

(Dr. Nalan ALTAY, Suna AY, Zeynep Özge ERTEK, Halil POLAT, Emine SELMANOĞLU, Hasan YALÇIN)

1. Rol paylaşımında bulunarak (anlatıcı, Kibirli Lulu ve diğer çiçekler) “**Kibirli Lulu**” metnini canlandırınız.
2. Birlik ve beraberliğin önemini Kibirli Lulu hikâyesinden yola çıkarak anlatınız.

E. Birlikte yaşamının önemini anlatan bir resim hazırlayınız.

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE

A.

1. Y 2. D 3. D 4. Y 5. D 6. Y 7. Y 8. D 9. D 10. Y

B.

1. dayanışma 2. eşit 3. çocuk 4. ifade özgürlüğü 5. temel haklar 6. anayasa

C.

1. C 2. D 3. C 4. B 5. D

D.

1. Öğrencinin vereceği cevap değerlendirilir.

2. 1. Bana dokunma görseli

2. Hastane görseli

3. Okul görseli

4. Anı defteri görseli

5. Oy sandığı görseli

E.

Öğrencinin vereceği cevap değerlendirilir.

2. ÜNİTE

A.

1. Y 2. D 3. Y 4. Y 5. D 6. D 7. Y 8. D 9. D 10. D 11. Y 12. D

B.

1. yasal 2. özgürce 3. saygı 4. sorumluluğum 5. birlikte yaşamamın 6. Kamu Denetçiliği Kurumuna 7. fikirlerini söyleme 8. ortak mirasına

C.

1. B 2. A 3. A 4. C 5. C

D.

1. Çevreye karşı sorumluluğumuz

2. Arkadaşlarımıza ve diğer insanlara karşı sorumluluğumuz

3. Hayvanlara karşı sorumluluğumuz

4. Kendimize karşı sorumluluğumuz

5. İnsanlığın ortak mirasına karşı sorumluluğumuz

E.

Öğrencinin vereceği cevap değerlendirilir.

3. ÜNİTE

A.

1. D 2. Y 3. D 4. Y 5. D 6. D 7. Y 8. Y 9. D 10. Y

B.

1. ayrımcılık 2. farklılık 3. eşit 4. adaletin 5. Yasa 6. saygı 7. güven 8. haksızlıklar

C.

1. B 2. C 3. B 4. A 5. A

D, E.

Öğrencinin vereceği cevap değerlendirilir.

4. ÜNİTE

A.

1. D 2. Y 3. D 4. Y 5. D 6. D 7. Y 8. D 9. Y 10. D

B.

1. saygılı 2. doğal 3. iletişim sorunları 4. kurallar 5. kanıtlara

C.

1. Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması

2. İstekleri, düşünceleri karşıt olan iki kişiden veya iki topluluktan her biri

3. İki veya daha çok tarafın düşünce ve amaçları arasında ayrılık yaşanması

4. Tarafların arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kaldırılması yoluyla birliğin sağlanması

5. Kendisini karşı tarafın yerine koymak ve olaylara onun bakış açısıyla bakma

D.

1. C 2. D 3. D 4. B 5. C 6. A

E.

Öğrencinin vereceği cevap değerlendirilir.

5. ÜNİTE

A.

1. D 2. D 3. D 4. D 5. Y 6. D 7. Y 8. Y 9. D 10. D

B.

1. değişim 2. ayıplama 3. yazılı kurallar 4. yaptırım 5. yazılı olmayan kurallar 6. ceza 7. yasalarla

C.

1. D 2. D 3. D 4. B 5. A

D, E.

Öğrencinin vereceği cevap değerlendirilir.

6. ÜNİTE

A.

1. D 2. D 3. Y 4. D 5. D 6. D 7. D 8. D 9. Y 10. D

B.

1. iletişim 2. sivil toplum 3. devlet 4. duyarlı olmak 5. dayanışma

C.

1. A 2. C 3. D 4. C 5. C 6. C

D, E.

Öğrencinin vereceği cevap değerlendirilir.

SÖZLÜK

ahlak: Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kuralları.

akıl: Düşünme, anlama ve kavrama gücü.

anayasa: Ülke üzerindeki egemenlik haklarının kullanım yetkisinin içeriğinde belirtildiği şekliyle devlete verildiğini belirleyen toplumsal sözleşmelerdir.

anket: Kişilerin belli konulardaki tutumlarını, düşünce ve duygularını, önerilerini saptamak üzere yazılı olarak hazırlanmış soru listeleridir.

anlaşmazlık: İki veya daha çok tarafın karşılaştıran düşünce ve amaçları arasında ayrılık, uyumsuzluk.

ayırım: Bir kimse veya nesnenin bir başkasıyla karıştırılmamasını sağlayan ayrılık, benzer şeyleri birbirinden ayıran özellik, farklılık, fark.

azami: En çok, en üst, en büyük, en yüksek (derece, nicelik), maksimum, maksimal.

azim: Bir işteki engelleri yenme kararlılığı.

barınak: Barınılacak yer, melce.

beceri: Kişinin yatkınlık ve öğrenime bağlı olarak bir işi başarma ve bir işlemi amaca uygun olarak sonuçlandırma yeteneği, maharet.

beden: Vücudun baş, kol ve bacak dışında kalan bölümü, gövde.

bilgi suçu: Bilgisayar, pos makinesi ve cep telefonu gibi her türlü teknolojiye yönelik suçlardır.

birey: Toplumu oluşturan insanların benzer yanlarını kendinde taşımakla beraber kendine özgü ayırıcı özellikleri de bulunan insanların her biri.

ceza: Suç işleyen bir kimsenin yaşantısına, özgürlüğüne, mallarına, onuruna karşı yasaların öngördüğü yaptırım.

çevre: Kişinin içinde bulunduğu toplumu oluşturan ortam.

çözüm: Bir sorunun çözülmesinden alınan sonuç, hal.

davranış: Dıştan gözlemlenebilecek tepkilerin toplamı.

dayanışma: Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt.

dedikodu: Başkalarını çekiştirmek ve kınamak üzere yapılan konuşma, kov, gıybet, kılûkal.

değer: Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.

demokratik: Demokrasiye uygun.

dışlanma: Dışlanmak işi.

dinî: Dinle ilgili, din üzerine, dinsel.

dokunulmazlık: Dokunulmaz, ilişilmez, karışılmaz olma durumu, masuniyet.

duyarlılık: Duyarlı olma durumu, duygunluk, duyarlık, hassaslık.

duygu: Belirli nesne, olay veya bireylerin insanın iç dünyasında uyandırdığı izlenim.

düşünce: Uzay ve zamanın ötesinde, öznenin dışında, kendiliğinden var olan, duyularla değil, yalnızca ruhen algılanabilen asıl gerçeklik, mütalaa, fikir, ide, idea.

erdem: Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet.

estetik: Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat.

etkileşim: Birbirini karşılıklı olarak etkileme işi.

evrensel: Bütün insanlığı ilgilendiren, âlemşümül, cihanşümül, üniversal.

fert: Birey.

fiziksel: Genel olarak doğaya, maddeye, nesnelere ilişkin olan, fizikî.

gelenek: Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon.

görgü: Bir toplum içinde var olan ve uyulması gereken saygı ve incelik davranışları, terbiye.

gereksinim: Eksikliği duyulan şey, ihtiyaç.

güven: Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat.

güvence: Bir antlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması, inanca, teminat, garanti.

hizmet: Birinin işini görme veya birine yarayan bir işi yapma.

hudut: İki komşu devletin topraklarını birbirinden ayıran çizgi.

hukuk: Toplumu düzenleyen ve devletin yaptırım gücünü belirleyen yasaların bütünü, tüze.

ihlal: Kurala aykırı davranmak.

ihmal: Gereken ilgiyi göstermeme, boşlama, savsaklama, savsama, önem vermeme.

iletişim: Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, komünikasyon.

ilgi: Belirli bir olay veya etkinliğe yakınlık duyma, ondan hoşlanma ve ona öncelik tanıma.

istismar: Birinin iyi niyetini kötüye kullanma, sömürme.

kamu: Halk hizmeti gören devlet organlarının tümü.

kanaat: Kanı, inanç, düşünce.

kaptan: Takım oyunlarında takımı temsil eden kimse.

kâr: Yarar, fayda.

katılım: Katılma işi, iştirak.

konuksever: Konuklarına iyi davranan, onları iyi ağırlayan ve kendisine konuk gelmesinden hoşlanan, misafirperver.

konum: Bir kimsenin veya bir şeyin bir yerdeki durumu veya duruş biçimi, pozisyon.

kurul: Bir işi yapmak, yönetmek veya bir kurum ve kuruluşu temsil etmek için görevlendirilmiş kişilerden oluşmuş topluluk, heyet, konsey, asamble.

kuruluş: Topluma hizmet, üretim, tüketim vb. amaç ve görevlerle kurulan her şey, tesis.

kurum: Evlilik, aile, ortaklık, mülkiyet gibi köklü bir yapıyı içeren, genellikle devletle ilişkisi olan yapı veya birlik, müessese.

kültür: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.

mesut: Mutlu, sevinçli, ongun.

mezhep: Bir dinin görüş, yorum ve anlayış ayrılıkları sebebiyle ortaya çıkan kollarından her biri.

millet: Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus.

miras: Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı şey.

müdahale: Karışma, araya girme.

nesil: Yaklaşık olarak aynı yıllarda doğmuş, aynı çağın şartlarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, kaderleri paylaşmış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu.

nitelik: Nesne veya yaşantının bir yönünü ötekilerden ayırt etmeye yarayan ve ölçülebilen özellik, keyfiyet.

onur: İnsanın kendine karşı duyduğu saygı, şeref, öz saygı, haysiyet, izzetinefis.

öfke: Engelleme, incinme veya gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi, kızgınlık, hışım, hiddet, gazap.

ötelemek: Belli olmayan bir süre ertelemek.

politik: Belli bir hedefe ulaşabilmek için uzlaşmayı, iyi geçinmeyi amaçlayan, siyasal.

rol: Bir işte bir kimse veya şeyin üstüne düşen görev.

ruhsal: Ruhla ilgili olan, ruhi, tinsel, psikolojik, psişik.

sanat: Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık.

sığınmacı: Başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi, sığınık, mülteci.

sınıf: Çeşitli amaçlarla oluşmuş kümeler.

slogan: Bir düşünceyi kolay hatırlanıp tekrarlanabilir bir biçimde ifade eden kısa, çarpıcı söz, motto.

sorgulamak: Emin olunamayan konular üzerinde düşünmek, kendi kendine soru sormak.

sorun: Araştırılıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum, mesele, problem.

süreç: Aralarında birlik olan veya belli bir düzen veya zaman içinde tekrarlanan, ilerleyen, gelişen olay ve hareketler dizisi, vetire, proses.

şiddet: Duygu veya davranışta aşırılık.

şehit: Kutsal bir ülkü veya inanç uğrunda ölen kimse.

taraf: İstekleri, düşünceleri karşıt olan iki kişiden veya iki topluluktan her biri.

teknoloji: Bir sanayi dalı ile ilgili yapım yöntemlerini, kullanılan araç, gereç ve aletleri, bunların kullanım biçimlerini kapsayan uygulama bilgisi, uygulayım bilimi.

ten: İnsan vücudunun dış yüzü, cilt.

toplum: Toplum bilimi aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü, cemiyet.

toplumsal: Toplumla ilgili, topluma ilişkin, içtimai, maşerî, sosyal.

ulus: Millet.

vakıf: Bir hizmetin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmî bir yolla ayrılarak bir topluluk veya bir kimse tarafından bırakılan mülk, para.

vefa: Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı.

yaptırım: Yasaya, kurala karşı yapılan aykırı davranışlara verilen ceza.

yasa: Devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütünü, kanun.

yetenek: Bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği, kabiliyet, istidat.

yetişkin: Beden, ruh ve duygu bakımlarından olgunluğa erişmiş olan kimse.

yönetmelik: Bir kuruluşun çalışma yöntemini belirleyen kuralların tümü.

zihin: Canlının duygu ve davranışlar dışındaki ruhsal süreç ve etkinliklerinin bütünü.

zorlama: Zorlamak işi, içten gelmeyen.

KAYNAKÇA

- Akıllıoğlu, T. (1995). *İnsan hakları, kavram, kaynaklar ve koruma sistemleri*, Ankara: A.Ü.Sbf İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Çeçen, A. (2015). *İnsan hakları*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çotuksöken, B. ve Tepe, H. (2013). *Çocuklar için felsefe eğitimi*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Demirkasımoğlu, N. (Mart 2015). *Toplum yaşamında kurallar: birey-toplum ilişkisi*, Manisa: Cbü Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 13, Sayı 1.
- Dinçkol, B. (2015). *Kadın erkek eşitliğinde pozitif ayrımcılık*, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 4, Sayı 8, S.101-117.
- Direk, N. (2012). *Çocuklarla felsefe*, İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2007). *Vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Dökmen, Ü. (2016). *İletişim çatışmaları ve empati*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Flowers, N. (2010). *Pusulacık, çocuklar için insan hakları eğitimi kılavuzu*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gören, Z. (2007). *Temel hakların sınırlandırılması sınırlamamın sınırlandırılması*, İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 6, Sayı 12, S.39-59.
- Gülmez, M. (2001). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*, Ankara: Todai Yayınları.
- Karakütük, K. (2001). *Demokratik laik eğitim: çağdaş toplum olmanın yolu*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Karaman Kepenekçi, Y. (2014). *Eğitimciler için insan hakları ve yurttaşlık*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Labbe, B. Puech, M. (2011). *Çıtır çıtır felsefe serisi*, İstanbul: Günışığı Kitapları.
- MEB. (2018). *İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi öğretim programı (ilkokul 4. sınıf)*, Ankara.
- Ozankaya, Ö. (2001). *Mustafa Kemal Atatürk-yurttaş için medeni bilgiler*, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Sencer, M. (1992). *Hak ve özgürlük kavramı*, Ankara: Todai İnsan Hakları Yıllığı, Cilt 14.
- TDK. (2012). *Yazım kılavuzu*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- TBMM. (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*.
- Uçman, B. D. (2016). *Nasrettin hoca hikâyeleri*, İstanbul: Nar Yayınları.
- White, D. A. (2009). *Çocuklar için felsefe*, Ankara: Odtü Yayıncılık.
- Yüzbaşıoğlu, N. (2000). *İnsan hakları*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İNTERNET KAYNAKÇASI

- (sayfa 16) www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/mevzuat_TIHB.htm Erişim tarihi: 25.05.2017
- (sayfa 30) www.ilo.org.tr/ Erişim tarihi: 20.05.2017
- (sayfa 31) www.trthaber.com/ Erişim tarihi: 20.05.2017
- (sayfa 35) www.kdkcocuk.gov.tr/ Erişim tarihi: 20.05.2017
- (sayfa 78) www.atam.gov.tr/ Erişim tarihi: 20.05.2017
- (sayfa 81) <http://www.ankarabarosus.org.tr/siteler/ankarabarosus/tekmakale/2001-2/2.pdf> Erişim tarihi: 25/05/2017
- (sayfa 90) www.antoloji.com/vatan-sevgisini-icten-duyanlar-2-siiri/ Erişim tarihi: 20.05.2017
- (sayfa 104) www.dijitalteknoloji.net/internet/bilisim-sucu-nedir-ve-cezalari-nelerdir.html/ Erişim tarihi: 04/06/2018
- (sayfa 104, 105, 106, 107) www.tdk.gov.tr/ Erişim tarihi: 20.05.2017

GÖRSEL KAYNAKÇA

(sayfa 28) <http://unescobursa.org/cumalikizik.php?dil=en&id=84> Erişim tarihi: 20.05.2017

(sayfa 28) <http://www.hurriyet.com.tr/diyarbakir-surlari-ve-hevsal-bahceleri-unesco-dunya-kultur-mirasi-listesine-girdi-29461048> Erişim tarihi: 20.05.2017

(sayfa 30) <http://www.gazete32.com.tr/tag/gocmen> Erişim tarihi: 21.12.2017

(sayfa 31) <http://www.trthaber.com/> Erişim tarihi: 20.05.2017

(sayfa 38) www.usak.gov.tr/tarih Erişim tarihi: 20.05.2017

(sayfa 90) <http://www.sabah.com.tr/egitim/2017/01/29/asik-veysel-kimdir> Erişim tarihi: 20.05.2017

Aşağıda sayfa numarası ve kodu yazılı görseller **www.shutterstock.com** adresinden telifi ödenerek alınmıştır.

Kapak 734681044, 309239795, 749621941, 595196426, 239737246, **S. 22** 10276225, 410082334, **s.30** 256346482, 327353576, 384096937, 501224185, **s.31** 616762319, 573893488, **s.39** 549184444, **s.82** 680562148

Kaynakçada belirtilmeyen görseller, görsel tasarım uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

